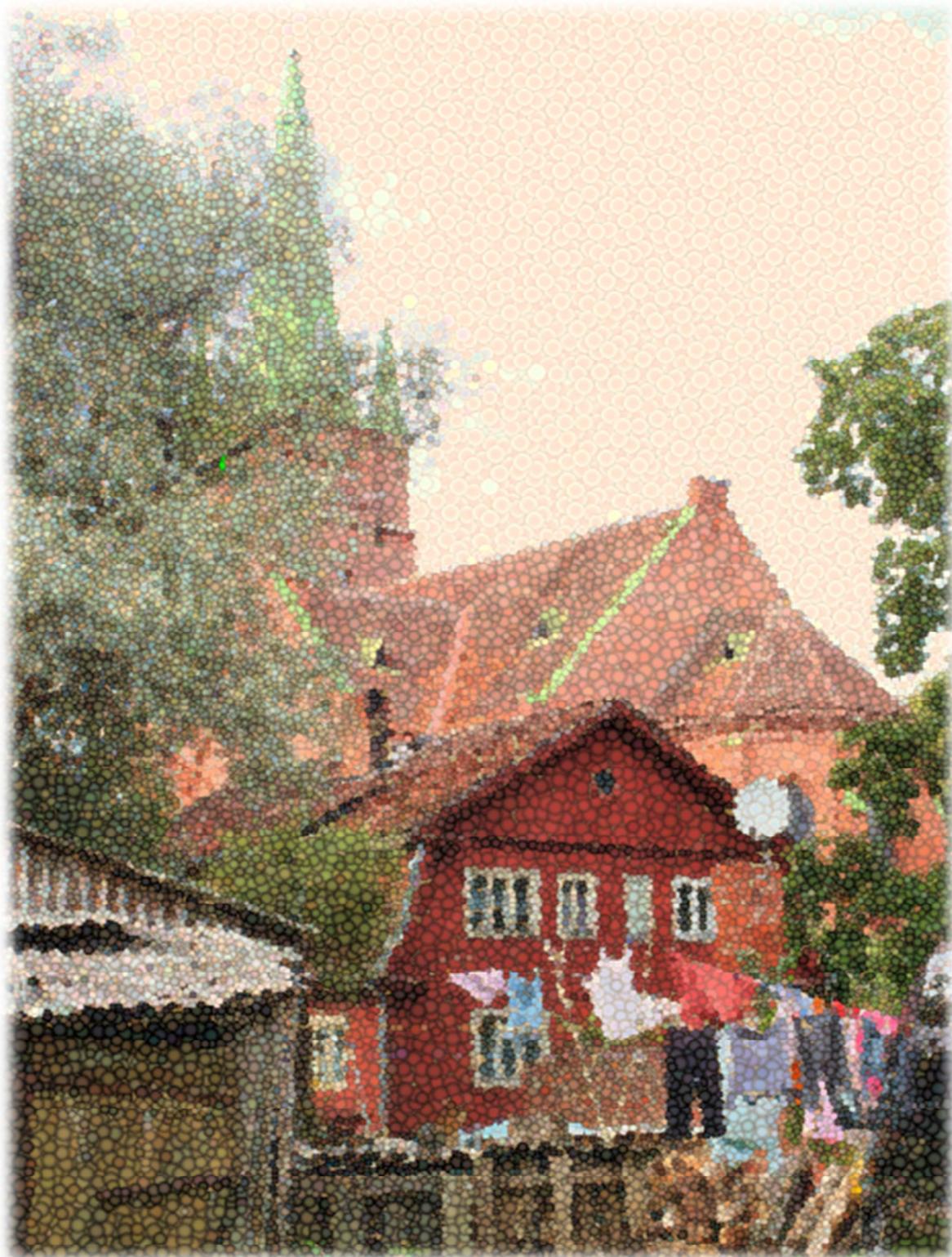

Teritorijas vēsturiskā, arhitektoniski mākslinieciskā un tehniskā izpēte, fotofiksācijas, uzmērījumi un ainavu analīze

ATSKAITE - PASKAIDROJUMA RAKSTS

SIA „Belss”

Rīga, 2013

SATURS

- 1. Ievads**
- 2. Darba metodikas apraksts**
 - 2.1. Vēsturisko materiālu izvērtējums
 - 2.2. Fotofiksācijas
 - 2.3. Uzmērījumi
 - 2.4. Tehniskā stāvokļa novērtējums
 - 2.5. Grafiskā analīze
 - 2.6. Ēku apsekošana
- 3. Kuldīgas vēsturiskā attīstība**
- 4. Pilsēt būvnieciskā analīze**
 - 4.1. Ielu attīstība
 - 4.2. Apbūves attīstība
 - 4.3. Ainavu vērtējums
 - 4.3.1. Nozīmīgie skati un dominantes
 - 4.3.2. Ielu ainava
 - 4.3.3. Publisko ēku ainava
 - 4.3.4. Parku un apstādījumu ainava
 - 4.3.5. Industriālā ainava
- 5. Apbūves apsekojums**
- 6. Arhitektonisko detaļu analīze un tehniskā stāvokļa vērtējums**
 - 6.1. Ēku cokolu novērtējums un risinājumi to atjaunošanai
 - 6.2. Ēku ieejas mezglu vērtējums un atjaunošanas priekšlikumi
 - 6.3. Detaļas ielas telpā (vārti, slēģi)
- 7. Secinājumi, rekomendācijas**
 - 7.1. Ieteikumi apbūves attīstībai
 - 7.2. Arhitektonisko detaļu atjaunošana ielas telpā
 - 7.3. Priekšlikumi apbūves noteikumiem
 - 7.3.1. Prasības pilsēt būvnieciski nozīmīgu skatu saglabāšanai
 - 7.3.2. Prasības ielu telpas vides veidošanai
 - 7.3.3. Prasības apbūves saglabāšanai un attīstībai
 - 7.4. Principi ainavu aizsardzībai un attīstībai
 - 7.4.1. Pieejamība un universālais dizains
 - 7.4.2. Augstvērtīga publiskā telpa un vietas identitāte
 - 7.4.3. Publiskās ārtelpas kvalitāte
- 8. Informācijas avoti**
 - I Pielikums** Vēsturisko fotoattēlu un zīmējumu apkopojums
 - II Pielikums** Grafiskā daļa
 - III Pielikums** Uzmērījuma rasējumi
 - IV Pielikums** Ainavu analīze
 - V Pielikums** Ēku apsekošanas anketas

1. Ievads

Projekta „L.Paegles ielas posma no Dzirnau līdz Raiņa ielai, Mucenieku ielas posma no Dzirnau līdz Jelgavas ielai, Skrundas ielas krustojuma ar Jelgavas ielu, Jelgavas ielas posma no Mucenieku līdz Ganību ielai, Skrundas ielas posma no Jelgavas ielas līdz Ganību ielas aplim rekonstrukcija” ietvaros veikta teritorijas un apbūves vēsturiskā, arhitektoniski mākslinieciskā un tehniskā izpēte vecpilsētai pietuvinātajā daļā: Mucenieku ielā no Dzirnau ielas līdz Jelgavas ielai, Jelgavas ielā no Mucenieku ielas līdz Stacijas ielai un L.Paegles ielā no Raiņa ielas līdz Dzirnau ielai, kā arī fotofiksācija un atsevišķu detaļu uzmērīšana minētajā izpētes teritorijā.

Darbu veica:

Lāsma Ledīņa,

*telpiskās plānošanas maģistre,
arhitekta*

Izpētes teritorija daļēji atrodas valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļa „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” (aizsardzības Nr.7435, datējams ar 13.-19.gs.; apstiprināts ar Kultūras Ministrijas 29.10.1998 rīkojumu Nr.128, publicētu laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 15.12.1998.) un tā aizsardzības zonas teritorijā, kā arī valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļa „Kuldīgas senpilsēta” (aizsardzības Nr.1231; apstiprināts ar Kultūras Ministrijas 29.10.1998 rīkojumu Nr.128, publicētu laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 15.12.1998.) un tā aizsardzības zonas teritorijā. Izpēte daļēji ietver arī teritoriju, kas tika pieteikta iekļaušanai UNESCO pasaules kultūras mantojuma sarakstā. Vienlaikus izpētes teritorija daļēji ietver šādas spēkā esošajā Kuldīgas teritorijas plānojumā noteiktās vēsturiskās apbūves zonas: Nr.1 „Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra apbūve”, Nr.8 „Jelgavas un Skrundas ielas apbūve” un Nr.9 „Mucenieku ielas un L.Paegles ielas apbūve”.

Izpēte sagatavota četrās daļās:

- atskaite - paskaidrojuma raksts, kurā ietilpst darba metodikas apraksts, vēsturiskās izpētes datu, tostarp - vēsturisko kartogrāfisko materiālu, zīmējumu un fotogrāfiju apkopojums, analīze un izvērtējums, kā arī kopsavilkums un rekomendācijas turpmākai teritorijas attīstībai;
- ēku apsekošanas anketas, kurās ietverta vēsturiskās izpētes informācija, vēsturiskās fotogrāfijas, kā arī esošās situācijas vērtējums un ēku fotofiksācijas;
- ēku ieejas mezglu uzmērījumu rasējumi un fotofiksācijas;
- priekšlikumi ieejas pakāpienu un ēku cokolu atjaunošanai.

2. Darba metodikas apraksts

Lai iegūtu iespējami pilnvērtīgu, pārlicinošu un ticamu rezultātu, šīs izpētes ietvaros veikts vispusīgs darbs, ietverot gan dažādu datu iegūvi, gan to sistematizāciju, kā arī grafisko un analītisko apstrādi, kas ietvēra šādus secīgus posmus:

- Vēsturisko materiālu izvērtējumu;
- Fotofiksācijas;
- Uzmērījumus;
- Tehniskā stāvokļa novērtējumu;
- Grafisko analīzi;
- Ēku apsekošanu

Lai arī katra šī izpētes darba posma veikšanai izmantota specifiska metodika, tomēr viss darbs veidots kā

viens kopums, kur katras atsevišķās daļas izstrādē iegūtie dati izmantoti citu daļu papildināšanai. Piemēram, fotofiksācijās iegūtais materiāls iekļauts ēku apsekošanas anketās, vēsturiskie fotoattēli izmantoti ēku ieeju rekonstrukcijas risinājumu meklējumos, bet vēsturisko plānu analīze palīdzējusi izstrādāt teritorijas pilsēt būvnieciskās viengabalainības uzlabošanas priekšlikumu, identificējot vietas, kur vēlams atjaunot zudušo apbūvi. Visu minēto darba posmu rezultāti apkopoti šajā atskaitē.

2.1. Vēsturisko materiālu izvērtējums

Padziļinātas analīzes veikšanai tika meklēti, izskatīti un apkopoti materiāli Kuldīgas novada muzejā, Valsts kultūras pieminekļu inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centrā, Rundāles pils muzejā, Misiņa bibliotēkā, Latvijas Valsts vēstures arhīvā, kā arī Latvijas Nacionālās bibliotēkas nodaļu Baltijas Centrālā bibliotēka un Letonika arhīvos un krājumos. Vienlaikus tika izmantota pašvaldības sniegtā informācija, kā arī drukātajā literatūrā un interneta resursos pieejamie dati. Iegūtā vēsturiskā informācija – kartogrāfiskais materiāls, fotoattēli, pastkartes, zīmējumi, pētnieciskie un populārzinātniskie teksti, periodika sistematizēta un klasificēta izmantošanai turpmākās analīzes gaitā.

Vēsturiskie kartogrāfiskie materiāli, sākot ar senāko pieejamo - 1797.g. Kuldīgas plānu izmantoti ielu un apbūves attīstības periodizācijai, pilsēt būvnieciskās izaugsmes un dinamikas analīzei. Fotoattēli, pastkartes un zīmējumi izmantoti gan vēsturiskās ielas telpas attīstības analīzei, gan ēku, arhitektonisko un funkcionālo detaļu fiksācijai un izpētei, kā arī to saglabātības pakāpes izvērtējumam. Tekstuālie materiāli izmantoti pilsētas vēsturiskās izaugsmes gaitas izpratnei, konkrētu attīstības periodu identificēšanai, kā arī ziņu iegūšanai par konkrētām vietām, objektiem, būvēm vai personām.

2.2. Fotofiksācijas

Analīzes veikšanai, situācijas izvērtēšanai un vizuālajai informācijai projekta teritorijā tika veikts apjomīgs fotofiksācijas darbs. Fotofiksācijas tika veiktas vairākos posmos un sistematizētas atkarībā no tālākās izmantošanas šīs izpētes izstrādē:

- Vērtējamās (anketējamās) apbūves fotofiksācijas - fotografēta katras ēkas galvenā fasāde, atsevišķos gadījumos arī sānu fasāde, kā arī arhitektoniskās detaļas (dzegas, durvis, logi, slēgi, pakāpieni u.c.).
- Detaļu fotofiksācijas – fotografētas ēku arhitektoniskās detaļas (dzegas, durvis, logi, slēgi, vārti u.c.) un vides elementi publiskajā ārtelpā (ietvju segums, ūdens pumpji, kāpnes, apgaismes armatūra u.c.)
- Pilsēt būvnieciskās situācijas fotofiksācijas – fotografēta ielu ainavu telpa, nozīmīgie skati, fiksēti publiskās ārtelpas vērtīgie objekti, telpiskie akcenti un dominantes, apstādījumi un labiekārtojums, kā arī identificētas degradētās teritorijas.
- Uzmērījumu fotofiksācijas – detalizēti fotografēti ēku ieeju pakāpienu atsegšanas un uzmērīšanas darbi.

2.3. Uzmērījumi

Tā kā izpētes teritorija ietver 70 ēku, situācijas analīzes nolūkos lokāli atsegšanas (šurfēšanas) darbi un uzmērījumi Mucenieku un Jelgavas ielā tika veikti izlases veidā, kopā pie 21 ēkas ieejas vai to varbūtējās vēsturiskajās vietās. Izpētes vietas tika izvēlētas vienmērīgi visā minētajā ielu posmā pamīšus abās ielas pusēs, jo uzmērījumu primārais mērķis bija noskaidrot ielas vēsturiskā līmeņa izmaiņas, kā arī fiksēt zem esošā ielas seguma saglabājušos vēsturiskos ieeju pakāpienus. Uzmērīšanas rezultātā tika iegūta

informācija gan par vēsturiskajiem ietves seguma veidiem ielas garumā, gan par ielas līmeņa dinamiku laika gaitā. Iegūtā informācija apkopota grafiskajos materiālos, kas ietver divas daļas – uzmērījumu rasējumus ar durvju, pakāpienu un atsegto detaļu fotofiksācijām, kā arī priekšlikumus ieeju un ēku cokolu atjaunošanai pēc ielas rekonstrukcijas, kas ietver ietves līmeņa pazemināšanu.

2.4. Tehniskā stāvokļa novērtējums

Izpētes teritorijā tika veikta ēku, kā arī atsevišķu to elementu tehniskā stāvokļa vizuāla novērtēšana, lai būtu iespējams izstrādāt kvalitatīvu ielas rekonstrukcijas projektu, ietverot risinājumus un veicamos pasākumus, kas stāvokli uzlabotu, vai, ja tas nebūtu iespējams, saglabātu esošo situāciju, to nepasliktinot. Papildus konkrētiem šī projekta risinājumiem sagatavoti arī ieteikumi atsevišķu problēmu novēršanai un iespējamām rīcībām situācijas uzlabošanai nākotnē. Tika veikts kopējais ēku tehniskā stāvokļa vērtējums – tas ietverts ēku apsekošanas anketās. Tehniskā stāvokļa izvērtēšana tika veikta arī tādiem ēku elementiem kā ēku ieejām, lieveņiem un pakāpieniem, kā arī pamatiem un cokoliem. Izvērtēšanas rezultāti tika izmantoti šo elementu atjaunošanas un rekonstrukcijas priekšlikumos un grafiskajos risinājumos. Īpaša uzmanība tika pievērsta tādai nozīmīgai, vēsturisko ielas ainavu veidojošai, bet lielākajai daļai ēku zudušai detaļai kā logu slēģi. Ēku apsekošanas anketās ietverta izsmeļoša informācija par šo detaļu saglabātības līmeni, bet rekomendācijās aprakstītas rīcības situācijas uzlabošanai.

2.5. Grafiskā analīze

Šīs analīzes ietvaros tika veikta pieejamo Kuldīgas vēsturisko plānu grafiska apstrāde, tos iespēju robežās maksimāli precīzi savietojot ar mūsdienu kartogrāfiskajiem datiem, lai iegūtu pēc iespējas kvalitatīvākus un ticamākus izejas materiālus apbūves un ielu attīstības izvērtēšanai. Apstrādes materiāli tika izvēlēti tā, lai ietvertu iespējami plašu laika posmu, gan arī ņemot vērā pieejamo datu sākotnējo kvalitāti. Kopā tika veikta piecu - 1797.g., 1814.g., 1870.g., 1913.g. un 1930.g. pilsētas vēsturisko plānu apstrāde, savietošana un analīze. Iegūtie rezultāti tika izmantoti gan pilsētbūvnieciskajā izpētē - apbūves telpiskās dinamikas vērtējumam, gan ēku apsekošanā – būvperiodu datēšanai, gan ieteikumu un rekomendāciju izstrādē izpētes teritorijas tālākās attīstības plānošanai.

2.6. Ēku apsekošana

Izpētes teritorijā kopā apsektas aptuveni 70 ēkas, tām veicot vēsturisko izpēti un vizuālo novērtējumu bez apdares vai konstrukciju zondāžas, fotofiksācijas un kopsavilkumu apkopojot anketās.

Ēku un vides apsekošanai un izvērtēšanai lietota metode, kas ir Dānijā veidotās datorizētās programmas InterSAVE pamatā. Pēc vienotas atzīmju skalas, veicot apsekojumus dabā, noteikta salīdzinoša ēku arhitektūras un kultūrvēsturiskā vērtība, vizuāli nosakāmais tehniskais stāvoklis un saglabāšanas vērtība – nozīmība vides veidošanā.

Anketēšanas tabula izstrādāta, izmantojot InterSAVE izstrādāto anketēšanas metodi un vērtējuma tabulu un pielāgojot to vietējai specifikai (logu veidi, durvju veidi, jumtu segums, u.c.). Veidojot vērtējuma anketu, analizēti citās Latvijas pilsētās veiktie arhitektoniskās vides inventarizācijas darbi (Jūrmalā, Liepājā, Krāslavā). Vērtību skala veidota augošu skaitļu secībā: 1 – zemākais vērtējums; 5 – augstākais vērtējums, tabulā atzīmējot atbilstošos parametrus. Vērtēti šādi parametri:

arhitektoniskā vērtība - proporcijas, kompozīcijas harmonija, u.c. analogi nosacījumi; 1 – vidi degradējoši objekti, saimniecības ēkas un celtnes bez arhitektoniskās vērtības; 5 – ēkas, kas atbilst arhitektūras

pieminekļa kategorijai;

kultūrvēsturiskā vērtība - sociāli nozīmīgu procesu liecība, amatniecības vai tehnoloģijas attīstības liecība u.c. analogi nosacījumi; 5 - celtnes ar bagātīgu apdari, vēsturiski nozīmīgas būve; 4 - laba kvalitatīvi uzbūvēta ēka ar minimālu dekorējumu; 3 - apmierinoši uzbūvēta ēka bez īpaša dekorējuma, 2 - ēka, kam būtiski mainītas arhitektoniskās detaļas un elementi; 1 - nekvalitatīvas būves, vidi degradējoši objekti;

vides novērtējums - vide tika vērtēta no ēkas izmantošanas, saglabāšanas un cilvēka dzīves kvalitātes viedokļa; 5 - izcila vide, kvalitatīvs vides dizains un apstādījumi; 4 - kvalitatīvi veidota apmierinoša vide; 3 - vāji vai nevienmērīgi labiekārtota vide, arī intensīvas kustības iela; 2 - nekvalitatīvs vai degradēts labiekārtojums, intensīvas kustības iela; 1- pilnībā degradēta vide;

oriģinalitāte - ārējās apdares oriģinalitātes pakāpe, hipotētiska konstrukciju oriģinalitāte, līdz kādai tā saglabājusies u.c. analogi nosacījumi; 5 - ēka saglabājusies oriģinālā izskatā un detaļu komplektācijā; 4 - ļoti labi saglabājusies ēka; nelieli pārveidojumi; 3 - daļēji mainīti logi, apdares zudumi; 2 - lieli zudumi, mainīts vai daļēji mainīts apšuvums, daļēji mainīta sienu, jumta konstrukcija, mainīti logi, durvis; 1 - ļoti lieli zudumi, mūsdienīga fasāžu apdare, nomainītas durvis, logi jumta segums, var tikai nojaust, ka vēsturiska ēka; vidi degradējošs objekts;

tehniskais stāvoklis - vizuāls novērtējums par to, cik daudz līdzekļu un darba jāiegulda, lai, veicot remonta / restaurācijas darbus, celtnē iegūtu savam stilam atbilstošu estētisku izskatu. Pirmējs, jeb subjektīvs vērtējums, kas var mainīties, veicot profesionālu ēkas konstruktīvo ekspertīzi; 5 - nesēni veikti remonta, restaurācijas darbi; 4 - nepieciešami minimāli līdzekļi, lai sasniegtu teicamu stāvokli; 3 - fasāžu remonts, galdniecības izstrādājumu remonts, jumta remonts, krāsošanas darbi; nelieli rekonstrukcijas darbi; 2 - Lieli ieguldījumi fasāžu remontam un konstrukcijai, logu, durvju daļēja vai pilnīga nomaiņa, jumta remonts, krāsošanas darbi; 1 - ļoti lieli ieguldījumi visas ēkas rekonstrukcijai, restaurācijai;

saglabāšanas vērtība - komplekss vērtējums atbilstoši arhitektoniskajai, kultūrvēsturiskajai vērtībai un oriģinalitātei. Galvenais rādītājs, pēc kura var noteikt atļautās darbības - remonts, restaurācija, rekonstrukcija, pārbūve, pārvietošana, nojaukšana. Šis rādītājs liecina arī par ēkas iederīgumu vai nozīmību pilsētvidē, apbūves kompleksā. Novērtējuma skala sadalīta četrās daļās (valsts nozīmes aizsargājami kultūras pieminekļi, ja tādi ir, netiek ietverti): 4..5 - augsta vērtība; 3..4 - vidēja vērtība; 2..3 - zema; 1..2 - ļoti zema vērtība.

Pamatojoties uz anketēšanas datiem izstrādāts pārskata plāns, kurā grafiski attēlots ēkām piešķirtais vērtējums vienā no šādām kategorijām:

- kultūrvēsturiski vērtīgas ēkas – ēkas ar augstu vērtību (4-5);
- vēsturiskas ēkas – ēkas ar vidēju vērtību (3-4);
- fona ēkas – ēkas ar zemu vērtību (2-3), parasti jaunākas par 50 gadiem;
- vidē neiederīgas ēkas – problēmo objekti, ēkas ar ļoti zemu vērtību (1-2);
- vēsturiskajā apjomā atjaunojama apbūve (zudušās apbūves vietā).

Anketās fiksēti dati par ēku vēsturi, konstrukcijām un apdares materiāliem, būvgaldniecības izstrādājumiem un detaļām, kā arī objekta novērtējums pilsētvidē, to arhitektoniskais, kultūrvēsturiskais un tehniskais vērtējums.

Apsekojumā lielākā uzmanība veltīta ēkām un ēku grupām, kas nosaka Kuldīgas centra oriģinālās pilsētvides raksturu un mērogu. Lielākā daļa analizēto ēku kā atsevišķi objekti iepriekš nav iekļautas pašvaldības nozīmes kultūrvēsturisko objektu sarakstā, to galvenā nozīme ir arhitektoniska ansambļa un

vēsturiskās plānojuma struktūras saglabāšanā kā vienota kompleksa sastāvdaļām. Līdz ar to salīdzinoši augsta saglabāšanas vērtība ir piešķirta arī būvēm, kuru oriģinālās daļas vai apdare ir bojāta vai zudusi, bet kuru apjoms un izvietojums ir būtisks, neaizstājams ielas telpu veidojošs elements. Kuldīgas pilsētas vēsturiskajā centrā, līdzīgi kā citviet Latvijas mazpilsētās, ir vērojama tendence ēku vēsturiskās konstrukcijas, fasāžu detaļas un apdari nomainīt ar mūsdienīgiem materiāliem un elementiem. Lai kontrolētu situāciju un veicinātu ēku kvalitatīvu rekonstrukciju un renovāciju, nepieciešamas diferencētas prasības ēku rekonstrukcijai un renovācijai, atkarībā no ēkas vērtības kategorijas.

Inventarizācijas anketās un kartogrāfiskajā materiālā atspoguļota reālā situācija, kāda fiksēta anketās norādītajā apsekošanas datumā. Tā kā projekta teritorija ietver satiksmes infrastruktūras telpu, kuras sastāvdaļa ir arī apbūves fronte gar ielu, tad apsekojums veikts galvenokārt ēku ielas fasādēm, kā arī gala fasādēm, ja tās eksponējas publiskajā ārtelpā, bet nevērtējot iekšpagalma fasādes un no ielas atvirzītas palīgēkas. Atsevišķos gadījumos anketētas arī zudušas ēkas, lai novērtētu konkrētās vietas apbūves pilsētībūvniecisko nozīmi un sniegtu rekomendācijas tukšo zemes gabalu izmantošanai, attīstībai un veiksmīgai iekļaušanai vēsturiskās apbūves kompleksā. Vienlaikus vērtētas arī atsevišķas palīgēkas un no apbūves līnijas atstatus stāvošas ēkas, kuras pašreizējā stāvoklī vērtējamas kā vidē neiederīgas vai pat to degradējošas, kā arī ēkas, kurām pievēršama uzmanība kā pagaidām neatzītām vērtībām.

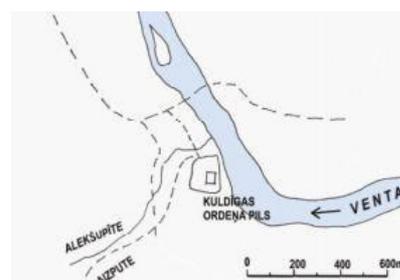
Atzīmēts ēku datējums, ja zināms - norādīts precīzs ēkas celšanas un pārbūves gads. Ja precīzs būvniecības gads nav zināms, minēts laika posms, kurā ēka parādās pilsētas plānos. Ēku datējuma noteikšanai izmantotas vairākas metodes:

- vēsturisko kartogrāfisko materiālu analīze;
- vēsturisko fotoattēlu, zīmējumu analīze;
- informācijas ieguve literatūras avotos un internetā par ēku un teritorijas attīstību;
- apsekošana dabā, vizuāli izvērtējot katras ēkas būvapjomu un detaļas, nosakot iespējamo būvperiodu un atzīmējot būtiskas pārbūves, kas mainījušas ēkas apjomu vai sākotnējo raksturu.

3. Kuldīgas vēsturiskā attīstība

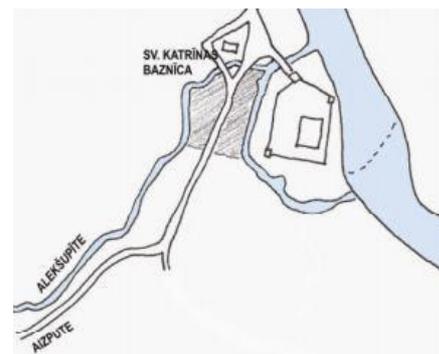
Pilsētas teritorija un struktūra 1245.-1355.g. Kuldīga vēstures avotos pirmoreiz minēta 1242.g., kad Livonijas ordenis pie Ventas sāka celt mūra pili. Tā kā Kuldīgas ordeņa pils uzcelta līdz 1245.g., tad to var uzskatīt arī par pilsētas attīstības sākumu. 1252.g. 2 jūdžu rādiusā ap pili bīskaps piešķīris zemi pilsētas celšanai, kas ietvēra ne vien gruntsgabalus ēku celšanai, bet arī pilsētai iedalīto zemi lauksaimnieciskai izmantošanai. Jau pastāvēšanas sākumposmā pilsēta bijusi nocietināta, tomēr kuršu sacelšanās laikā 1260.g. tā nopostīta.

Pirmās ziņas par Kuldīgas Svētās Katrīnas baznīcu ir no 1252.g., kad nolemts vienu no Ventavas kuršu apgabālā iecerētajām baznīcām būvēt Kuldīgas pils priekšā. Nav pamata domāt, ka baznīcas vieta laika gaitā mainīta, lai arī pati baznīca vairākkārt celta no jauna. Viduslaiku pilsētu plānojumos vispārpieņemts un raksturīgs paņēmiens ir pilsētas centrā novietots galvenais - tirgus laukums, bet tā vidū vai malā

Kuldīga. 9.-13.gs.

atrodas draudzes baznīca. Vācu ordeņu celto pilsētu atpazīstamo regulāro struktūru, kad viss tika būvēts pēc iepriekš izstrādātiem plāniem, Kuldīgā gan neatrast, gluži otrādi - sarežģītāku plānojumu kā Kuldīgas vecpilsētā grūti atrast kādā citā. Kuldīga netika celta tukšā vietā, bet gan dažādu dabas apstākļu (Venta, Alekšupīte, reljefs) un cilvēku veidotu ierobežojumu (esošu ceļu virzieni, Pils novietne) ietekmētā vidē, tāpēc plānojumā nav raksturīgās regularitātes un ielu tīkls nosprausts nevis pēc plāna, bet gan radies, pielāgojoties vietai. Tomēr arī Kuldīgas plānā saskatāmas līdzības ar tradicionālo viduslaiku plānojuma principu un laukums ar baznīcu uztverams kā pilsētas centrs.

Kuldīga. Ordeņa pils vieta. 1242.g.

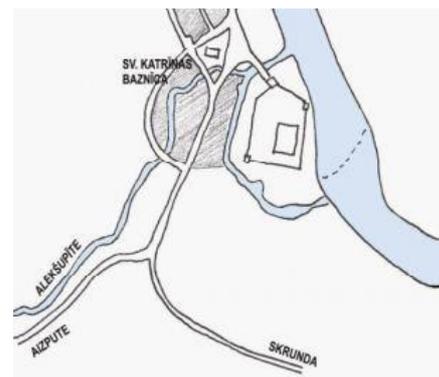
Tā kā pilsētas apmēri bija lieli, bez galvenās baznīcas ārpus nocietinājumiem uzceltas vēl 2 kapellas – Peterfelde un Annefelde. Tās minētas 15.-16.gs. dokumentos, bet varētu būt pastāvējušas vēl agrāk. Domājams, sākotnēji kapelas apkalpojušas Kuldīgas apkārtnes iedzīvotājus, bet ar laiku to vietās saglabājušās tikai nabagmājas. Iespējams, no tā laika saglabājusies versija, ka kapelas celtas nabadzīgajiem pilsētniekiem – viena vīriešiem, viena sievietēm. Kā vietvārdi Annenfelde un Peterfelde saglabājušies līdz 18.gs. beigām.

Lai pilsētu veiksmīgi nocietinātu, tai jābūt kompaktai – no aizsardzības viedokļa bija svarīgi teritoriju lieki nepaplašināt, tāpēc tajā atradās tikai gruntsgabali ar dzīvojamām ēkām, saimniecības ēkām un dārziem, bet pārējās izmantojamās zemes – ārpus nocietinājumiem.

Nozīmīgi pilsētas kompozīciju ietekmējošie elementi ir seno tranzīta ceļu trases. Arī iekarotāji pārsvarā izmantojuši esošās ceļu trases. Nozīmīgākais, sākumā – vienīgais sauszemes tranzīta ceļš veda no Rīgas caur Tukumu un Kandavu uz Kuldīgu un tālāk - uz Aizputi, Liepāju, Klaipēdu un Karalaučiem. Pirms ordeņa pils celšanas ceļš droši vien vedis caur Veckuldīgu, bet pēc tam novirzījies gar pili. Analizējot vēlāko pilsētas ielu tīklu var pieņemt, pilsētas teritorijā Rīgas – Aizputes ceļš sazarojies divās daļās: abi ceļi sākušies no Ventas tilta, bet tālāk viens gājis gar Alekšupītes labo krastu gar pili aptuveni pa tagadējo Kalna ielu, tālāk pa L.Paegles ielu uz Aizputi, bet otrs – pretī pilij šķērsojot Alekšupīti vedis pāri tirgus laukumam pa tagadējo Baznīcas ielu ārā no pilsētas un, vēlreiz šķērsojot Alekšupīti, atkal savienojies ar pirmo atzarojumu. Atsevišķos aprakstos par agrāko Aizputes ceļa trasi tiek uzskatīta tagadējā Liepājas iela, tomēr pilsētībūvnieciskajā struktūrā šis virziens šķiet jaunāks un domājams, ka Aizputes ceļš uz to novirzījās vēlāk, parādoties jauniem plānojuma elementiem.

Domājams, šī Kuldīgas attīstības posma laikā jau pastāvēja un radās arī citi no pilsētas izejoši ceļi – uz Ventspili, Alsungu, Skrundu, bet to nozīme bija daudz mazāka un pilsētas struktūru tie iespaidoja maz.

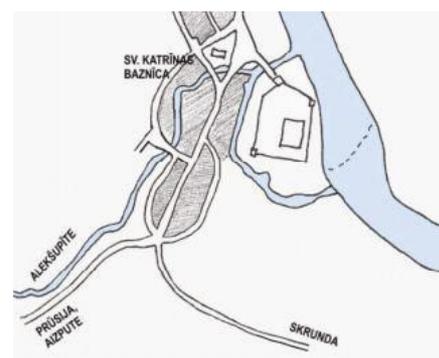
Pilsētas teritorija un struktūra 1355.-1466.g. Būtiskas izmaiņas Kuldīga saistītas ar 1355.g., kad ordeņa mestrs nosaka pilsētas robežas - kopīgas visai pilsētai, ietverot gan Veckuldīgu, gan Pilsmiestu un nenorādot robežu starp šīm daļām. Ārpus šīm robežām palikusi tikai Pilsmiesta daļa Alekšupītes pils pusē. Kuršu pilsētiņai, kas pārcēlās no Veckuldīgas, tika ierādīts zemes gabals Alekšupītes pils pusē, kā arī zeme gar Ventu Alekšupītes pilsētas pusē. Veckuldīgas pilsoņiem bija lielāka patstāvība, bet Pilsmiesta iedzīvotāji pēc sava statusa bija tieši pilij pakļauti un no tās atkarīgi, tāpēc pils pārvaldei šķita izdevīgi tos paturēt tuvumā, vienlaikus pilsētas pārziņā saglabājot arī pieeju Ventai. 1361.g. atkal notika Kuldīgas paplašināšana, tagadējās Kalna ielas apkaimē dibinot jaunu, patstāvīgu pilsētiņu – Kalnamiestu, ap kuru, domājams, arī bijuši nocietinājumi. Kalnamiesta struktūra bija vienkārša, lineāra, ar vienu ielu, ap kuru grupējās apbūves gabali.

Kuldīga. Pilsmiests. 1355.g.

Ap šo laiku varētu būt veidojies jaunais tirgus laukums tagadējā Rātslaukuma vietā. Iespējams, vecais tirgus laukums bija kļuvis par mazu augošajai pilsētai, bet to paplašināt, nenojaucot apbūvi, nevarēja. Varbūt abi laukumi pildīja savas funkcijas vienlaikus, apkalpojot katrs citu pilsētas daļu.

Pilsētā ieejošo - Rīgas, Skrundas, Aizputes, Alsungas un Ventspils ceļu virzieni šajā laikā principiāli neizmainījās. Nozīmīgākais saglabājās Rīgas – Aizputes virziens. Īsti nav zināms, kad parādījās Aizputes ceļš pa tagadējās Liepājas ielas trasi, kas sākumposmā sakrita ar Alsungas ceļu, bet tālāk no tā atdalījās – šis ceļš pamazām izkonkurēja veco Aizputes ceļu gar Alekšupīti. Ceļi pilsētas robežās nevis pakļāvās pilsētas plānojuma shēmai, bet gluži pretēji – ar savu noteikto virzienu un trasēm veidoja pilsētas plānojuma struktūru. Izņēmums varētu būt Alsungas ceļš – tā taisnais austrumu-rietumu virziens, šķiet, nosprausts pēc plāna, nevis veidojies stihiski.

Kuldīga. Kalnamiests 1361.g.

Šī perioda beigu posmā Kuldīga sasniedza savu lielāko uzplaukumu ordeņa valsts laikā – par to liecina pilsētas augšana un tās biežā pieminēšana dažādos vēsturiskos dokumentos.

Pilsētas teritorija un struktūra 1466.-1561.g. Pēc ilgstoša miera perioda 1466.g. Kuldīgai uzbrukuši lietuvieši un žemaiši, nopostot Kuldīgas un Kalnamiesta pilsētas un iznīcinot nocietinājumus. Pēc tam Kuldīga ilgi nevarēja atgūt agrāko labklājību, ordeņa pastāvēšanas laikā iepriekšējo līmeni tā arī vairs nerasniedzot. Tas varētu izskaidrot, kāpēc par šo periodu līdz Livonijas konfederācijas sabrukumam 1561.g. nozīmīgu ziņu par norisēm pilsētā nav. Domājams, gan Kuldīgas vecpilsēta, gan Kalnamiests atjaunoti iepriekšējās vietās un, tā kā pilsētas nocietinājumi vairs netika atjaunoti, jauna apbūve varēja izvietoties gar ceļiem un citās izdevīgās vietās arī ārpus agrāko nocietinājumu robežām.

Pilsētas teritorija un struktūra Kurzemes un Zemgales hercogistes laikā 1561.-1795.g. Pēc Livonijas ordeņa valsts sabrukuma izveidojās Kurzemes un Zemgales hercogiste. Pēdējais ordeņa mestrs G.Ketlers kļuva par pirmo hercogu. Viņš ierobežoja muižnieku tiesības Kuldīgā, neļaujot tiem tirgoties un turēt krogus pilsētā, nemaksājot nodokļus. Arī hercogs Vilhelms Kuldīgas pilsoņus visādi atbalstīja, palielinot to iespējas un turību. Kuldīga bija nozīmīgs hercogistes amatniecības un tirdzniecības centrs, uz kuru brauca tirgoties no plašas apkārtnes.

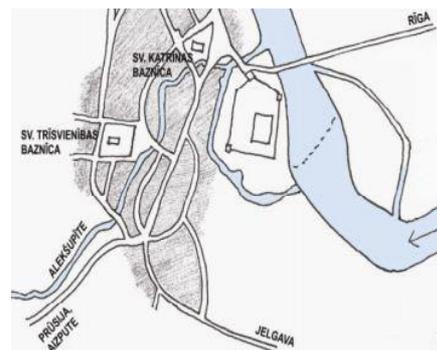
Caur Kuldīgu plūda daļa Lietuvas tirdzniecības – pa zemes ceļu vai Ventu preces veda līdz Ventspilij un no tās uz citām valstīm. 1615.g. tirdzniecību ar Rīgu un Jelgavu pārtrauca Ventas tilta aizskalošana palu laikā, Kuldīgai piespiedu kārtā atdodot tirdzniecību citām pilsētām. Augstāko līmeni amatniecība un tirdzniecība Kuldīgā sasniedza hercoga Jēkaba valdīšanas laikā (1642.-1681.g.) – darbojās zāģētavas, pils dzirnavas, salpetra vārtava u.c. rūpniecības uzņēmumi, kuru strādnieki lielākoties dzīvojuši Pilsmiestā.

Kuldīgā bijušas divas kuģubūvētavas – hercoga un pilsētas. 17.gs. līdz Kuldīgai Venta vēl bijusi kuģojama, tāpēc hercogs vēlējies attīstīt Kuldīgu par nozīmīgu ostas pilsētu. Tomēr kuģošana pa Ventu nav bijusi ērta, ko mēģināts uzlabot, gan spridzinot rumbu, gan organizējot kanāla būvniecību ap to, tomēr uzsāktais palicis nepabeigts, ap 17.gs. vidu ostai pilnībā nostabilizējoties Ventspilī. Pēc hercoga Jēkaba valdīšanas ievērojami saruka amatniecības, rūpniecības, tirdzniecības un kuģniecības apjomi.

Šajā periodā būtiskas izmaiņas ceļu virzienos kopš ordeņa laikiem nenotika. Mainījās tikai viena vai otra ceļa nozīme. Vecajam tranzīta ceļam caur Kurzemi uz Prūsiju vairs nebija svarīgas nozīmes – 17.gs. vairāk izmantoja taisno ceļu caur Rucavu, Skrundu, Dobeli, un Jelgavu uz Rīgu. Pieauga Ventspils ceļa nozīme, jo pa to uz ostu tika nogādātas preces, kas no plašas apkārtnes nonāca Kuldīga.

Iedzīvotāju skaita palielināšanos šajā periodā kavēja kari un epidēmijas - tā kā Kuldīgas iedzīvotāju skaits neauga ļoti strauji, arī pilsētas apbūves attīstība bija samēra lēna. Šajā laikā jauna apbūve parādījās gar Ventspils, Alsungas un Skrundas ceļiem.

Par raksturīgu pilsētas sastāvdaļu kļuva pils dārzi. Vecākais no tiem, dēvēts par Pils jeb Lielkunga dārzu, kā sakņu dārzs pastāvēja jau ordeņa laikā un bija izvietots pie Ventas augšpus pils. Tajā audzēja augļus un dārzeņus pils vajadzībām, bet tirgoja arī pilsētniekiem un pat veda uz Jelgavu. Dārzu lietoja arī izpriečām, līdz to nopostīja Ziemeļu kara laikā – 1730.g. tas jau bijis galīgi neizmantojams. Otrs pils dārzs tika iekārtots iepretim skolai – tajā audzēja tikai augļu kokus. Zināms,

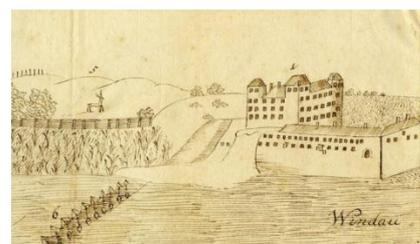
Kuldīga. Kurzemes hercogiste 1561.-1795.g.

Kuldīga. Hercoga pils. 1680.g.

Osta Rīgā. 1638.g.

Kuldīgas pils ar dārzu. 1730.g.

ka 1750.g. dārzs jau bija ļoti nolaists. 1690.g. hercogs F.Kazimirs ierīkoja Zvēru dārzu, kas kļuva par Kuldīgas pilsoņu iemīļotu atpūtas vietu. Pēc Ziemeļu kara, nepietiekošas uzraudzības un kopšanas dēļ, dārzs tika nolaists un beidza pastāvēt.

Nozīmīgi pilsētas plānojumu veidojoši elementi bija baznīcas, kā arī kapsētas un laukumi pie tām, kas laika gaitā savu novietojumu saglabāja gandrīz nemainīgu.

Par pilsētas rūpniecības iestādēm zināms, ka tās galvenokārt atradās Pilsmiestā, kur mita arī rūpniecībā nodarbinātie strādnieki un liels skaits amatnieku. Pat ņemot vērā iespējamo lielo apbūves blīvumu un nelielos rūpniecības izmērus, iepriekš noteiktā Pilsmiesta teritorija tam visticamāk būtu par mazu, tāpēc tas visticamāk paplašinājies uz ziemeļiem gar Ventu, jo citos virzienos izplešanās ierobežoja Pilsmiesta un Kuldīgas savstarpējā robeža, kas bija stingri jāievēro.

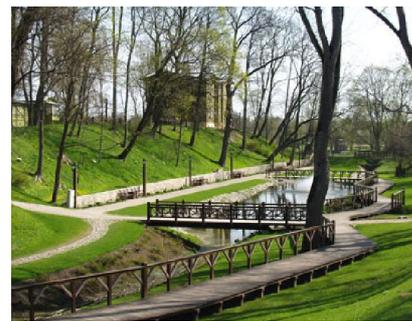
18.gs. Kuldīgas panorāmas attēli liecina, ka pārsvarā pilsētā bijusi vienkārša, retāk – pusotra vai divu stāvu apbūve.

Cauri gadsimtiem lauksaimniecība bijusi svarīgs Kuldīgas pilsoņu nodarbošanās veids, iedzīvotājiem piederējuši lielāki un mazāki zemes gabali pilsētas apkārtnē. Kopš 17.gs., kad muižnieki noslēdzās atsevišķā kārtā, lauku īpašumi varēja piederēt tikai viņiem, tomēr arī pēc tam lauksaimniecībai saglabājas svarīga loma Kuldīdznieku dzīvē. Joprojām daļu savas pārtikas pilsētnieki cenšas iegūt naturālās saimniecības ceļā, savai pārtikai paši ražojot produktus ar lopkopību, dārzkopību.

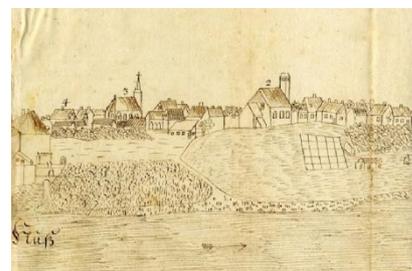
Vēl 1835.g. atzīmēts, ka Kuldīga ir labi apgādāta ar zemi. Šajā gadā pilsētas apbūves gabali (~200) aizņēmuši 43 desetīnas (1 desetīna=1,0925 ha), t.s. aploki, kuros atradās pilsoņu sakņu dārzi un lauki – 218 desetīnas, bet ganības un pļavas – 858 desetīnas zemes. Katrs nekustamais īpašums sastāvēja no samērā plaša gruntsgabala pilsētā, kur brīvi novietojās dzīvojamā ēka, lopu stalli, citas saimniecības ēkas un dārziņš, bet pie tā piederēja plašs aploks pilsētas nomalē, pļavas gabals attālāk no pilsētas, kā arī tiesības ganīt savus lopus kopējās pilsētas ganībās.

Pilsētai paplašinoties, aploki atdalījās no mājām, pie kurām iepriekš piederēja un kļuva par atsevišķiem gruntsgabaliem. Apbūve attīstījās arī atsevišķās vietās pilsētas ganībās, īpaši pie ceļiem. Visilgāk pie atsevišķām pilsētas mājām vēl 19.gs. beigās turas atsevišķi pļavu gabali.

Pilsētas teritorija un struktūra 19.-20.gs. Pēc Kurzemes iekļaušanas Krievijas impērijā 1795.g. tā kļuva par guberņu. Pilsētu pārvaldīja rāte, kuras galva bija tās vēlētās birģermeistars. 1812.g. Napoleona karaspēka uzbrukums iznīcināja gandrīz visus pilsētas naudas un

Kuldīgas pils dārzs. 2012.g.

Kuldīgas panorāma no Ventas.
18.gs. I puse

Kuldīgas pilsdrupas. 18.gs.

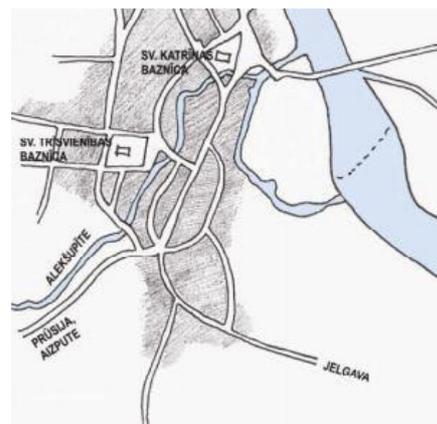
mantas uzkrājumus. Atguvusies, Kuldīga turpināja mierīgu mazpilsētas dzīvi. Daudzi apkārtnes muižnieki ziemas pavadīja pilsētā, kas veicināja sabiedriskās dzīves aktivizēšanos un deva Kuldīgai papildus ienākumus. Dzīve Kuldīgā skaitījās samērā viegla un lēta, ar mazāk jūtam dzīvokļu trūkumu.

Nozīmīgie satiksmes ceļi, kuru krustpunktā sākotnēji Kuldīga tika celta un kas ilgu laiku bija pilsētas pastāvēšanas pamats, laika gaitā savu nozīmi arvien vairāk zaudēja. Kuldīga palika nomaļus no lielajiem tranzīta ceļiem un pilsētas attīstībai par labu nenāca arī tas, ka 19.gs. tās tiešā tuvumā netika uzbūvēta neviena dzelzceļa līnija. No vienas puses tas bija pilsētas izaugsmi bremsējošs faktors, bet no otras puses – ļāvis Kuldīgai saglabāt unikālo mazpilsētas raksturu.

Pilsētas plāni saglabājušies sākot no 18.gs. beigām. Līdz 19.gs. sākumam apbūvētā teritorija tikpat kā nav mainījies, tikai palielinājies apbūves blīvums. 19.gs. II pusē un beigās, rūpniecības uzplaukums un iedzīvotāju skaita pieaugums veicināja arī pilsētas izplešanos. Šajā laikā tika apbūvēta tagadējā Liepājas iela, apbūve virzījās arī gar visām no pilsētas radiāli izejošajām ielām.

19.gs. sākās un 20.gs. turpinājās vecāko ēku pārbūve vai nomaīņa pret plašākām un mūra ēkām. Tieši šajā laika periodā arī lielākā daļa ēku izpētes teritorijā ieguvušas savu šodienas apjomu un vizuālo tēlu. Šis laika posms noslēdz periodu, kura laikā tapusi apbūve pieskaitāma pilsētas vēsturiskajam centram.

Šajā laikā vecpilsētā nekādas radikālas izmaiņas nenotika. Izņēmums ir kvartāls starp Raiņa, L.Paegles un Jelgavas ielām, kur mainīts vēsturiskais plānojums un zudusi daļa apbūves - 1945.g. 9.maija rītā, jau pēc Vācijas kapitulācijas, Padomju aviācija veica uzlidojumu Kuldīgai, kura laikā tika sagrautas ēkas arī šajā kvartālā. Vēlāk apbūve netika atjaunota, izbūvējot Mucenieku ielas posmu starp Raiņa un Jelgavas ielām, tādējādi šīs pilsētas daļas vēsturiskā pilsētībūvnieciskā struktūra tika radikāli izmainīta.

Kuldīga. Kurzemes gubeņa. 18.gs. beigās - 19.gs. II puse

Kuldīgas plāna fragments. 1798.g.

Skats uz tagad zudošo kvartālu. 1920-tie.

4. Pilsēt būvnieciskā analīze

4.1. Ielu attīstība

Izpētes teritorijā daudzus gadsimtus pirms ielu izveidošanās pilsētas attīstības virzienus noteica nozīmīgi tranzīta ceļi, no kuriem senākais bija Aizputes (vēlāk – Prūsijas) ceļš Aleksūpītes labajā krastā – aptuveni tagadējās L.Paegles ielas vietā. Šī ceļa nozīme palielinājusies reizē ar ordeņa pils un apdzīvotās vietas izaugsmi – jau 9.-13.gs., bet radies tas, iespējams, vēl senāk. Aizputes ceļš savu svarīgumu saglabāja līdz 17.gs, kad citi ceļi un virzieni ieguva lielāku nozīmi. Šodienas pilsētā nekas vairs neliecina par šīs trases vēsturisko nozīmi – tā ir klusa, pilsētas nomales noskaņās dzīvojoša ieliņa pie parka.

Skrundas (vēlāk Jelgavas) ceļa, kas vedis aptuveni pa tagadējo Jelgavas ielu, attīstība sākusies nedaudz vēlāk par Aizputes ceļu, bet tā nozīme vairākus gadsimtus bijusi daudz mazāka. Šis ceļš lielāku nozīmi ieguva 16.-17.gs. jau kā Jelgavas ceļš, bet parādoties jaunām ceļu trasēm, Aizputes vecais ceļš savu nozīmi pamazām zaudēja. Izveidojoties Jelgavas ceļam, Skrundas ceļš izveidojās tagadējās Skrundas ielas vietā, tādejādi var pārliecināties, cik būtiska nozīme pilsētas vēstures atspoguļošanā šajā gadījumā ir vietvārdiem (ielu nosaukumiem).

Ja ceļiem izpētes teritorijā ir sena vēsture, tad par ielu attīstību var runāt no brīža, kad pie ceļiem sākusi veidoties apbūve. Neregulāra apbūve gar galvenajām ceļu trasēm sākusies jau kopš 15.gs., kad tika likvidēti pilsētas nocietinājumi, tomēr nav drošu ziņu, vai apbūve bijusi apskatāmajā pilsētas daļā. Dokumentos minēts, ka jau 15.gs vai agrāk pastāvējusi Annenfelde (Annas lauks) pie tagadējās Skrundas un Jelgavas ielas krustojuma.

Lielākās izmaiņas izpētes teritorijā skārušas kvartālu pie Raiņa ielas gala – 20.gs. II pusē, izbūvējot Mucenieku ielas savienojumu ar Jelgavas ielu, pilnībā izmainīta šīs vietas vēsturiskā telpiskā struktūra. Senāk ielu nosaukumi piešķirti netika, tam nebija nepieciešamības – orientējās pēc ceļu virzieniem un mājas dēvēja to īpašnieku vārdos. Pilsētai augot radās nepieciešamība ielām piešķirt nosaukumus, bet ēku numerācija parādījās vēl daudz vēlāk. Pirmais rakstos minētais nosaukums Kuldīgā ir Kalna ielai - 1740.g.

Ielu nosaukumi mainījušies atkarībā no politiskās situācijas un valdošās varas. Raiņa iela agrāk saukta par Katoļu ielu, Jelgavas iela iepriekš bijusi gan Mītavas (senais Jelgavas nosaukums), gan 15.maija

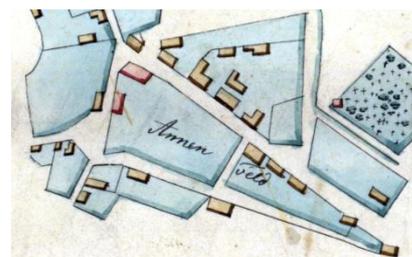
Senais Aizputes (Prūsijas) ceļš, šodien – L.Paegles iela

Senā Skrundas (Jelgavas) ceļa sākums, šodien – Jelgavas iela

Annenfelde 1797.g. Kuldīgas plānā

Annenfelde 1844.g. Kuldīgas plānā

Skats uz agrākās Annenfeldes ZR stūri

iela (1. Latvijas Republikas laikā), gan Sarkanarmijas iela (Padomju laikos). Dzirnau iela cauri laikiem savu vārdu saglabājusi, katrai varai nosaukumu tikai pārtulkojot sev saprotamā (vācu vai krievu) mēlē, bet Padomju laikos šī iela ieguvusi kara varoņa Kuprijanova vārdu. Leona Paegles iela bijusi gan Mazā dzirnau iela (arī vācu un krievu valodā), gan kādu laiku saukta tajā dzīvojušā dzejnieka Frīdenberga – Mieriņa vārdā. Mucenieku iela Padomju laikos dēvēta par K.Marksa ielu. Skrundas iela kādu laiku bijusi zināma kā Gvardes iela.

Laika gaitā pārmaiņas skārušas ielu segumus, profilus un labiekārtojumu. Sākotnēji visas trases izpētes teritorijā līdz pat 18.gs., visticamāk, bijuši zemes ceļi, vēlāk, pilsētai attīstoties, ieklāts bruģa segums, bet 20.gs. sākumā – ietvēm izmantots betona plātņu segums. 20.gs. II puse arī Kuldīgai atnesusi tolaik moderno asfalta segumu, kas daudzviet ieklāts, pat nenotemot veco bruģi. No praktiskā viedokļa tādejādi ir uzlabots komforts braucējiem, bet pasliktināta situācija lietus ūdens novadīšanai, jo ūdens vairs neiesūcas zemē. Arī no kompozicionālā viedokļa raugoties, asfalts neatbilst vēsturiskās apbūves raksturam.

Par labiekārtojumu ielas telpā netika īpaši domāts. Privātā teritorija beidzās līdz ar zemes robežu un tālāk atradās iela - tīri funkcionāla satiksmes zona, bez apstādījumiem vai citādiem labiekārtojuma elementiem. Vēsturiskajos attēlos 20.gs. sākumā redzami elektrības stabi, tomēr ielas apgaismes armatūra netika konstatēta. Zināms, ka bijuši izvietoti arī t.s. brīvkrāni.

4.2. Apbūves attīstība

Kā apliecina Kuldīgas vēsturiskās attīstības analīze, apbūve, likvidējot pilsētas nocietinājumus, attīstījies gar galvenajiem satiksmes ceļiem. Tā kā par 1797.g. Kuldīgas plānu senāks nav pieejams, tad var izdarīt tikai pieņēmumus, ka apbūves attīstība arī līdz tam virzījies gan gar tagadējo L.Paegles ielu, gan gar Jelgavas un Skrundas ielām.

Jelgavas iela ir viena no pilsētas galvenajām ielām. Tā galvenokārt kalpo kā tranzīta satiksmes iela, kura pilsētas apbūves struktūrā izceļas ar samērā labi saglabājušos un viendabīgu, izteismīgu, lai arī diezgan vienkāršu mazpilsētas dzīvojamo ēku arhitektūru, kas lielākoties tapusi, sākot no 18.gs. II puses līdz 20.gs sākumam.

1797.g.Kuldīgas plānā ap t.s. Annas lauku redzama koka ēku apbūve: samēra blīva - līdz Skrundas ielai (Jelgavas ielas nepāra numuru pusē) un līdz Annas ielai (Jelgavas ielas pāra Numuru pusē), bet tālāk - vairs tikai dažas ēkas. Šajā laikā izpētes teritorijā lielākā daļa ēku ir koka, bet jauktas mūra koka konstrukcijas ēkas atrodas Jelgavas ielā Nr.11 un Nr.12, kā arī Mucenieku ielā Nr.4 (tagadējās adreses). Raiņa ielā

1814.g. Kuldīgas plāna fragments.
Atzīmēti muižu nosaukumi

Jelgavas iela. 1934.g.

Jelgavas iela pie Skrundas ielas.
1930-tie

1797.g. Kuldīgas plāna fragments

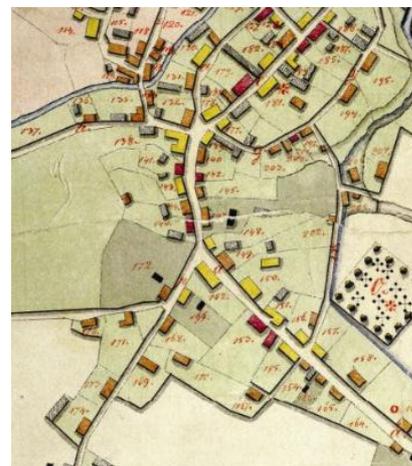
redzama samērā regulāra apbūve. L.Paegles ielā apbūve attīstījies līdz tagadējam zemes gabalam Nr.7., kā arī redzama dzirnavu ēka Dzirnau ielas galā pie dīķa.

1814.g. plānā redzams, ka Jelgavas ielā apbūve jau attīstījies līdz tagadējam zemes gabalam Nr.60, kā arī, sadalot zemes gabalos un apbūvējot, pilnībā likvidēts t.s. Annas lauks. Izpētes teritorijā mūra ēku ir pavisam maz (nepilni 15%), koka ēkas ir aptuveni trešdaļa un vairāk kā puse ēku būvētas, izmantojot jauktu mūra - koka konstrukciju. Dzirnau ēka jau atrodas jaunā vietā paralēli Dzirnau ielai.

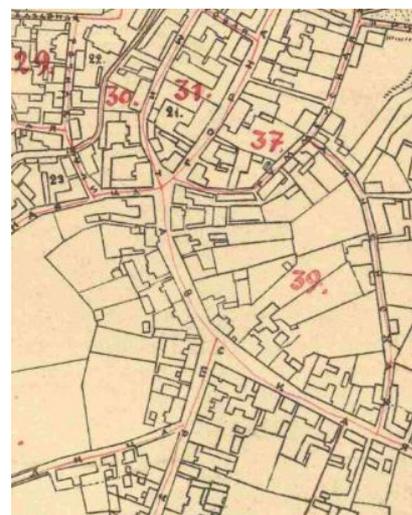
1870.g. plānā attēlota ievērojama apbūves attīstība – gandrīz vienmērīgi zemes gabali apbūvēti līdz pat tagadējam adresēm Jelgavas ielā Nr.55 un Nr.58 (ieskaitot). Neapbūvēta palikusi teritorija, kur vēlāk attīstījies f-ka „Vulkāns”. Aptuveni trešdaļa ēku būvētas mūra vai jauktā mūra – koka konstrukcijā, bet pārējās celtas no koka. Dzirnau un L.Paegles (tolaik – Mazās Dzirnau) ielas galā paplašinājies dzirnavu komplekss.

1913.g. plānā redzams, ka zudusi daļa senākās apbūves, bet tās vietā parādījies jauna, kā arī būvētas jaunas ēkas gar L.Paegles ielu, paplašinājies agrāko dzirnavu komplekss, tolaik jau Kuldīgas tūku f-ka „Vinteler”. Blīva apbūve konstatējama Raiņa ielā, kā arī paplašinājies apbūve Mucenieku ielas posmā no Raiņa līdz Dzirnau ielai. Par ēku konstrukciju materiāliem gan ziņas no šī plāna kopijas iegūt neizdodas. 1930-to g. plāni zīmēti diezgan neprecīzi un shematiski, jo ēku attēlojums (kontūra, novietne, apjoms) daudzviet atšķiras no iepriekšējo periodu, kā arī mūsdienu plānos redzamajiem. Tādejādi dažviet jāveic minējumi un jāizdara pieņēmumi, vai attēlotās ēkas ir tās pašas, kas citos plānos redzamās. Lielākā daļā šajā periodā attēlotās apbūves ir tā, ko varam aplūkot šodien dabā. Izņēmums ir kvartāls ap Raiņa ielu un tagadējais Mucenieku ielas posms pie Jelgavas ielas – šeit apbūve zudusi II Pasaules kara beigās. Atsevišķi zudumi ir arī ielu apbūves frontēs, kur nojauktas vecākās koka ēkas (Jelgavas ielā Nr.11, L.Paegles ielā Nr.3 u.c.).

20.gs. II pusē izpētes teritorijā pārsvarā tapušas tādas ēkas, kas šobrīd vērtējamas kā vēsturiskajā pilsētā neiederīgas vai pat vidi degradējošas. Tādas atrodas gan L.Paegles ielā agrākās f-ka teritorijā, gan Jelgavas ielā f-ka „Vulkāns” teritorijā. Kā pozitīvāks un pilsētas struktūrā veiksmīgi iekļaujams objekts minama ēka Jelgavas ielā Nr.58, kā arī ūdenstornis.

1814.g. Kuldīgas plāna fragments

1913.g. Kuldīgas plāna fragments

1930-tie. Kuldīgas plāna fragments

4.3. Ainavu vērtējums

Ainava ir dažādu zinātņu (dabas, sociālo, mākslas) izpētes objekts, tāpēc tās jēdziena izmantojums ir ļoti dažāds un atkarīgs no konkrēta pētījuma mērķa un konteksta. Dažādie ainavu izpētes virzieni atklāj jēdziena „ainava” daudzveidīgo saturu. Cilvēkģeogrāfijā ainavu skata kā mentālu veidojumu ar simbolisku vērtību. Arhitekti, arheologi, kā arī etnogrāfi lielāku uzmanību pievērš dažāda veida cilvēka radītajām būvēm un pieminekļiem. Kultūras vēsturnieki izmanto ainavu kā sabiedrības attīstības liecinieku. Biologi, vides speciālisti pievērš uzmanību ekosistēmām un to savstarpējai mijiedarbībai. Atsevišķi pētījumi veltīti lauku un pilsētas ainavām, akcentējot cilvēka dzīves vidi un tās dažādību. Kopumā ainavas jēdzienam ir raksturīgas trīs atšķirīgas uztveres:

- viena izsaka cilvēka uztveri un fantāziju, kur ainava ir skats, kas saistās ar attēlojumu, domu mentālu veidojumu, redzēšanas veidu;
- otra nozīmē materiālu īstenību, kur ainava ir zeme - resurss, kas saistīts ar zemes izmantošanu, ražošanu un kapitālu;
- trešā ir ainava kā institūcija, kas saistās ar paražu tiesībām, sociālo struktūru, sistēmu, tiesībām.

Pirmais priekšstats atbilst ainavai kā skatam, vienlaikus cieši saistās ar kultūras un sociālo kontekstu. Otrajā gadījumā kā ainava domāta zeme un veidi, kā to pārveidojis cilvēka darbs, kur ainava ir pamats ražai un bagātības uzkrāšanai. Trešais - ģermāņu priekšstats vērstis ne vien uz taustāmu zemes atspoguļojumu, bet arī uz šīs zemes cilvēkiem un sociālām institūcijām, kas to pārvalda. Mūsdienīgā ainavu izpētē būtu jāņem vērā visi trīs iepriekš minētie priekšstati.

Eiropas Ainavu konvencija veicina integrētu pieeju ainavu vērtēšanā un plānošanā, ņemot vērā ainavas vizuālās, kultūras, ekoloģiskās un sociālās īpašības, kā arī definē šādus pamatterminus:

Ainava (landscape) - teritorija, kā to uztver cilvēki, un kas ir veidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā.

Ainavas kvalitātes mērķis (landscape quality objective) - kompetentu publisko iestāžu formulētas sabiedrības vēlmes attiecībā uz apkārtnes ainavas raksturiem.

Ainavu aizsardzība (landscape protection) - darbības, lai saglabātu un uzturētu ainavas ievērojamās un raksturīgās īpašības, kuras ir pamatotas ar tās mantojuma vērtību, ko nosaka šīs ainavas dabiskais veidols un/vai cilvēku darbība.

Kultūrvēsturiski augstvērtīgas ainavu veido maksimāli saglabājies autentisks, viengabalains pilsētībūvniecības komplekss (tas var būt ēku grupa, ielas fronte, kvartāls vai plašāka teritorija), ar augstu vēsturisko

Kuldīgas vēsturiskā industriālā ainava. Tūka f-ka. 20.gs. sāk.

Kuldīgas jumtu ainava. Skats no S. Annas baznīcas torņa. 1930-tie

Kuldīgas sadzīves ainava. Tīrgus laukums. 20.gs. sāk.

Kultūrvēsturiska ainava. Kuldīgas pagalmis. 20.gs. sāk.

vērtību (t.sk. arhitektonisko, pilsēt būvniecisko, māksliniecisko u.tml.). Šādā ainavā iekļautajām ēkām konstatējamas minimālas izmaiņas apjomos, materiālos, detaļu dizainā, nav veiktas būtiskas pārbūves. Ja ēkas pārbūvētas vai tām veidotas piebūves, jaunās daļas organiski iekļaujas esošajā arhitektūrā. Ēku tehniskajam stāvoklim jābūt labam vai apmierinošam, bez neatgriezeniskiem bojājumiem. Kopumā ainavai jābūt ar augstu estētisko kvalitāti. Ainavā jābūt saglabātai sākotnējai izmantošanas funkcijai, bet pieļaujamas arī jaunas funkcijas, kas iederas vēsturiskajā vidē, veicinot tās apmeklētību un izmantošanu.

Kultūrvēsturiski vērtīgo ainavu attīstības mērķis ir kultūrvēsturiskā mantojuma (apbūves, apstādījumu, plānojuma, jumtu ainavas) un tā autentiskuma saglabāšana un aizsargāšana, vienlaikus radot priekšnoteikumus teritoriju daudzfunkcionālai attīstībai un augstas kvalitātes publiskajai ārtelpai.

Neskatoties uz augsto kultūrvides autentiskuma pakāpi, izpētes teritorijā izveidojušās zonas, kas nav atbilstošas pilsētas apbūves raksturam un principiem, līdz ar ko rada nesakārtotas un haotiski izveidojušās apbūves iespaidu, nav telpiski uztveramas ne kā kvartāls, ne skvērs (piemēram, skvērs pie Kultūras centra). Šādām teritorijām rekomendējams atjaunot telpiski un arhitektoniski piemērotu apbūvi gar ielas fronti vai vēsturisko ēku vietās.

Kuldīgas pilsētas tēlu veido daudzi komponenti, bet tas ir novērtējams tikai kopumā, kā viens veselums. Unikālā, kultūrvēsturiski vērtīgā un estētiski aizraujošā ainava ir nozīmīgāka vērtība par atsevišķiem izteiksmīgiem objektiem.

Izpētes teritorijā visas ielu ainavas ar nelieliem izņēmumiem raksturojamas kā kultūrvēsturiski nozīmīgas un autentiskas pilsētvides teritorijas.

Autentiskums ir sajūtu kopums, ko veido objekts kopā ar tam apkārt esošo pilsētvidi. Nenovērtējams ir koncentrētais kultūrvēsturiskais mantojums ar dažādo laika periodu uzslāņojumiem, kas laika gaitā nav degradējuši teritorijas pilsēt būvniecisko kopumu, bet paaugstinājuši tā vērtību.

Nozīmīgs faktors kultūrvēsturiskās vides un ainavas kvalitātes saglabāšanā ir tas, ka esošā teritorija saglabājusi savu primāro – dzīvojamo funkciju. Malkas grēdas pagalmos, puķu dobes un augļu dārzi – tā ir vide, kas joprojām funkcionē kā 19.gs.II pusē un 20.gs. sākumā.

Būtiskākie izpētes teritorijas publiskajā telpā apzinātie un analizētie pilsēt ainavas elementi ir nozīmīgie skati un dominantes, kā arī ielas ainavas. Savukārt visas projekta teritorijas ainavu analīze apstādījumu,

Autentiska, maz pārveidota ielas ainava. Jelgavas iela.

Saglabājama jumtu ainava. Foto: J.Šmits

Potenciāli augstvērtīga, bet nekopta ainava L.Paegles ielā pie Aleksūpītes

Kopš 19.gs. II puses maz mainījušās mazpilsētas ainavas fragments

labiekārtojuma un vides dizaina aspektā skatāma šīs izpētes pielikumā.

4.3.1. Nozīmīgie skati un dominantes

Ainavu emocionālā uztvere nosaka, ka paliekošo iespaidu pamatā ir pilsētas panorāmas un plaši skati no putna lidojuma. Ievērojamākās un atpazīstamākās Kuldīgas panorāmas paveras no Ventas krastiem – tajās visbiežāk redzama Ventas rumba vai ķieģeļu tilts. Savukārt neparastākas pilsētas ainavas vērojamas no paaugstinātiem skatu punktiem – piemēram, baznīcu torņiem. Tomēr projekta teritorija neietver Ventas krastus, kā arī tajā neatrodas neviena baznīca tāpēc nozīmīgas pilsētas panorāmas nav konkrētās izpētes objekts.

Kuldīgā nav daudz skatu ar vertikālām dominantēm, tāpēc ieteicams iespējami pilnvērtīgi eksponēt esošos objektus. Ielu perspektīvās, gan virzienā uz pilsētas centru, gan pretēji, atzīmēti rakursi, kur ielu telpā paveras skati uz raksturīgu ielas apbūvi un nozīmīgākajām ēkām – dievnamiem - Kuldīgas Sv. Annas luterāņu baznīcu un atsevišķās vietās Mucenieku ielas posmā - arī Kuldīgas katoļu baznīcu. Tālo skatu virzieni atzīmēti Jelgavas ielā, iebraucot pilsētā, no Stacijas ielas puses. Tuvie skati ielu perspektīvās, kā arī nejaušie skati fokusēti uz luterāņu baznīcu un Alekšupīti. Tie fiksēti Mucenieku, Raiņa un L.Paegles ielā.

Lai interesantās vietas, kurām pievērst uzmanību, iezīmētu un padarītu pamanāmākas pilsētniekiem un tūristiem, Kuldīgā izstrādāts īpašs ietves seguma plātņu dizains: Zivs - noeja uz Alekšupīti vai Ventu, Katrīnas rats - nozīmīgs skatu punkts, Lukturis - vēsturiska ēka vai nozīmīgs elements, kam jāpievērš uzmanība.

Projekta teritorijā plāksnes „Lukturis” paredzēts izvietot pie kultūrvēsturiski vērtīgiem objektiem, piemēram, f-kas „Vulkāns” Jelgavas ielā Nr.47, kā arī pie ēkām Jelgavas ielā Nr.27 un Nr.29, kuru durvis ir valsts nozīmes mākslas pieminekļi.

Plāksni „Zivs” paredzēts izvietot pie noejām uz Alekšupīti Mucenieku ielā un L.Paegles ielā.

www.latvia.travel/lv/raksts/pastaiga-pilseta

Nejaušais skats no L.Paegles ielas uz Sv. Annas baznīcu.
Pa labi – ēka L.Paegles ielā Nr.7

Katrīnas rats

Lukturis

Zivs

Plāksni „Katrīnas rats” plānots izvietot, piemēram, Jelgavas ielā pretī Rumbas un Kalna ielas krustojumam, lai iezīmētu vērtīgo, Kuldīgai simbolisko skatu uz Rumbas ielu. Lai pievērstu uzmanību vēsturiskajai apbūvei kā kompleksam un vērtīgai ainavas sastāvdaļai plāksni „Katrīnas rats” iecerēts izvietot pretī zemes gabalam Jelgavas ielā Nr.38b. Šāda plāksne paredzēta arī Jelgavas ielā starp ēkām Nr.26 un Nr.28, jo no turienes paveras lielisks skats uz Sv. Annas baznīcu. Izvietota pie Jelgavas ielas Nr.60 zemes gabala R stūra, šāda plāksne dos iespēju pievērst uzmanību Jelgavas ielas vēsturiskās apbūves perspektīvai ar Sv. Annas baznīcas siluetu galā. Šķietami nejaušā perspektīvā aiz izteiksmīgas koka apbūves Sv. Annas baznīca paveras L.Paegles ielā pie zemes gabala Nr.7 D stūra – šī vieta arī tiks akcentēta ar plāksni „Katrīnas rats”.

Analīzes rezultātā ir izstrādāta shēma, kurā fiksētas nozīmīgas skatu zonas un virzieni. Šajās zonās plānoto būvju ieceres savlaicīgi izvērtējamas un, ja nepieciešams koriģējamas, jo jauni būvapjomi nedrīkst aizsegēt vērtīgos skatus. Iespējams arī uzlabot ainavu, piemēram, nojaucot esošos traucējošos objektus vai būvējot jaunus, apzināti veidojot skatu vietas. Nozīmīgākie skati:

- pilsētībūvnieciskas dominantes un to vizuālās uztveres telpas;
- skatu uztveres pamatvirzieni (ielu perspektīvās);
- pilsētībūvnieciskās dominantes – luterāņu un katoļu baznīca un to vizuālās uztveres telpas;

- skati ielu telpā;

skati uz ielu perspektīvu noslēgumiem

4.3.2. Ielu ainava

Vēsturiskā ielu vide ir noteicošs faktors apbūves rakstura saglabāšanā. Akcentējams ielas telpas komplekss, kam būtu izstrādājami detalizēti apbūves noteikumi. To mērķis – saglabāt autentisko vidi un kontrolēt nepieciešamos pārveidojumus.

Ainava ielu telpā - tuvie skati, ir vērojami citā mērogā un detalizācijas pakāpē. Uztverē sāk dominēt apbūves nianse, ielas vidi un raksturu veidojošie elementi - ēku apdare, arhitektoniskās detaļas, slēgi, žogi un vārti, ielas profila sastāvdaļas un ielas elementu materiāls, rotājumi, izkārtne. Noskaņu veido arī vides piesātinājums ar norisēm, transportlīdzekļu klātbūtne vai to neesamība. Šī kompleksa saglabāšanai būtu izstrādājamas īpašas prasības, lai nodrošinātu galveno telpveides elementu aizsardzību un kvalitatīvu attīstību.

Ielas ainavu veido pati iela, tās trasējums, segums, izmantošana, kā arī ielai pieguļošā ainavu telpa (apstādījumi, ēku fasādes, žogi, reklāmas stendi u.c.). Kuldīgas vēsturiskajā centrā daudzas ielu

Skats no L.Paegles ielas uz Alekšupīti un Sv. Annas baznīcu.

Sv. Annas baznīca skatā no publiskā Dzirnau ielas Nr. 18 pagalma

Jelgavas iela ar Sv. Annas baznīcu tālā skata perspektīvā

ainavas var definēt kā tipiskas – tās raksturo ielu attīstības vēsturi, savdabību un autentiskumu. Atsevišķu ielu ainavas iekļaujas plašākā tipiskā vai unikālā ainavu telpā – kvartālā, apkaimē u.t.t..

Kuldīgas ielas projekta teritorijā bijušas iesegtas ar apaļo akmeņu bruģi. Praktisku apsvērumu dēļ to visā ielas profilā atjaunot nav lietderīgi, bet ielas vēsturisko raksturu var atsaukt atmiņā iesedzot šādā veidā apstādījumu joslas un automašīnu novietņu joslas.

Ielu ainavas attīstības mērķis ir organizēt drošu satiksmi ne vien autotransportam, bet visiem satiksmes dalībniekiem, tostarp gājējiem, velosipēdistiem un cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Vienlaikus nepieciešams veidot labiekārtotu publisko ārtelpu, ierobežojot troksni, mazinot autotransporta izplūdes gāzu ietekmi, saglabājot zaļu pilsētu ar labvēlīgu dzīvojamo vidi.

Jelgavas ielas ainava atspoguļo Kuldīgas ielu ainavu attīstību 18.-20.gs. Samērā vienmērīga t.s. pārtrauktā perimetrālā apbūve (ēkas nav savstarpēji bloķētas, bet būvētas ar nelielām atstarpēm) ar nelielu apstādījumu īpatsvaru. Apbūvi veido mūra, koka un jauktas mūra-koka ēkas. Relatīvi maz pārveidota ielas ainava, kas raksturo vēsturisko ielu ainavu daudzveidību. Šīs ainava ir ar augstu kultūrvēsturisko vērtību (viengabalaina pilsētībūvnieciskā struktūra, vidēji augsta autentiskuma pakāpe), ar vidēju estētisko vērtību (slikts ēku tehniskais stāvoklis, zems arhitektonisko detaļu saglabātības līmenis) un samērā zemu ekoloģisko vērtību (ielā maz apstādījumu, kas gan raksturīgs vēsturiski). Šobrīd ainavu degradē brauktuvju, ietvju segumu un ēku fasāžu slikta kvalitāte, kā arī arhitektonisko detaļu zudumi. Ainavas attīstības mērķis ir kultūrvēsturiski augstvērtīga pilsētvide, kas būtiski paaugstina pilsētas ainavu daudzveidību.

4.3.3. Publisko ēku ainava

Kā tipiskas publisko būvju ainavas minamas baznīcu, kā arī citu nozīmīgu publisko ēku ainavas, ņemot vērā to autentiskumu, būvniecības periodu un novietojumu pilsētā. Baznīcu ainaviskā vērtība papildus vērtējama arī tādēļ, kā baznīcu torņi eksponējas apkārtnes ainavu telpā. Projekta teritorijā un tiešā tās tuvumā (ar būtisku iespaidu uz projekta teritoriju) identificējas šādas tipisko publisko būvju un telpu ainavas: Kuldīgas kultūras centrs un Kuldīgas Sv. Annas luterāņu baznīca. Abus objektus ieskauj plašas zaļās zonas un šo pozitīvo aspektu vēl papildina Alekšupītes tuvums. Abas minētās publisko ēku ainavas vērtējamas kā estētiski, ekoloģiski, sociālekonomiski un kultūrvēsturiski augstvērtīgas ainavu telpas, kas būtiski palielina Kuldīgas ainavu daudzveidību.

Kultūras centram ir liels potenciāls kā ainavas enkurobjektam –

Jelgavas ielas ainava

Jelgavas ielas ainava. 1920-tie

Kuldīgas kultūras centrs – potenciāli augstvērtīgas ainavas enkurobjekts

sabiedrības magnētam, bet šobrīd tas atrodas haotiskā pilsētubūvnieciskajā situācijā (skat.p-tu 7.1), tādēļ arī ainavas kvalitāte nav augsta. Mērķis situācijas uzlabošanai – komplekss risinājums kvartāla attīstībai, iekļaujot KKC kopējā apbūves kompozīcijā, to papildinot ar augstvērtīgu pilsētvides dizainu.

Nozīmīgs publisko būvju ainavas elements ir autonovietnes – tās nepieciešams veidot estētiski pievilcīgas, labiekārtotas, videi draudzīgas un drošas, neaizmirstot, ka cilvēks (kājāmgājējs) ir pilsētvides centrālais elements.

4.3.4. Parku un apstādījumu ainava

Parku un pilsētas apstādījumu ainavas attīstības mērķis ir publiskajā ārtelpā nodrošināt pilsētas iedzīvotājus ar daudzveidīgām atpūtas iespējām, vienlaikus sekmējot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, pilsētas vides kvalitātes paaugstināšanu un cilvēkiem pievilcīgas un interesantas pilsētas tēla veidošanu.

Leona Paegles parks. Izplatīta versija, ka Latviešu skolotāja, rakstnieka un sabiedriskā darbinieka Leona Paegles (1890.-1926.) vārdā nosauktais parks, izvietojies kādreizējā Šarlotes muižiņas parka teritorijā, tomēr šai teorijai īsti nav pamata, jo saskaņā ar 1798.g. Kuldīgas plānu muižiņa atradusies vēl aiz dzirnau dīķa.

Pēckara gados pilsētas komunālās saimniecības darbinieki parku izveidoja, tikai izretinot un sakopjot esošo aizaugušo teritoriju, kā arī iztīrot dīķīti, bet jaunus kokus nestādot. Kā senāku laiku liecinieki saglabājušies vecie sudrabvītoli ap miniatūro dīķīti un dižkoka apmērus sasniegusī rietumu tūja (1,90 m). Vēlākos gados veikta parka labiekārtošana - uzsākta ceļu ierīkošana, tomēr tā netika pabeigta. Jaunu koku un krūmu stādi vesti arī no Botāniskā dārza, tomēr daļa nav ieauguši, bet citi – izzagti. Parkā nekad nav bijis daudz apmeklētāju, jo tā samērā nomaļā atrašanās vieta un krēslainā atmosfēra vairāk pievilinājusi uzdzīvotāju kompānijas.

Parka teritorija ir samērā mitra, kas apgrūtina koku un citu stādu augšanu. Veco, biezi augošo koku dēļ parks ir ļoti noēnots, tādēļ pirms labiekārtošanas jāretina koku vainagi, lai zem tiem varētu ieaudzēt arī dekoratīvos krūmus un ziemcietes. Tikai tāds – trīspakāpju apzaļumojums, kad pārdomāti iekārtoti visi trīs līmeņi – koku, krūmu un puķu stādījumi, var radīt pilnvērtīga parka koptēlu un pabeigtības iespaidu. Pirms parka rekonstrukcijas nepieciešams veikt kokaugu inventarizāciju, lai konstatētu to stāvokli, atšķirtu stādītos kokus no sējeņiem un izvērtētu koku saglabāšanas potenciālu.

Publiskā objekta autonovietne – būtisks ainavas elements

Cilvēka veidota vai dabiska ainava?

L.Paegles iela un parks

Parka un ielas ainavas mijiedarbība

4.3.5. Industriālā ainava

Pilsētvidei raksturīgas dažādas funkcionālās nozīmes industriālās (ražošanas uzņēmumu, siltumapgādes uzņēmumu u.c.) apbūves ainavas. Daudzās pasaules valstīs pēc uzņēmumu darbības izbeigšanas, tās pārprofilē, piešķirot ainavai citu funkciju, vienlaicīgi saglabājot ražošanas uzņēmuma apbūves ainavai raksturīgo arhitektūru, stilu un kompozīciju.

Kā Kuldīgā tipiskas industriālās apbūves ainavas identificētas tās ainavas, kas raksturo pilsētas industriālo mantojumu – atsevišķu ēku kompleksus, to plānojumu un vizuālo izskatu, neņemot vērā pašreizējo funkciju. Tipiskās industriālās apbūves ainavas izpētes teritorijā ir:

Bijusī Kuldīgas Tūku f-ka „A.Vinteler”, Sērkociņu f-ka „Vulkāns” kā arī ugunsdzēsēju depo un ūdenstornis.

18.-19.gs. šajā vietā atradušās pilsētas ūdensdzirnavas, kuru celtnes, iespējams, daļēji izmantotas par pamatu Kuldīgas tūku fabrikas „A.Vinteler” (dibināta 1878.g.) korpusu būvē. F-ka bija plaukstošs uzņēmums līdz 1939.g., kad īpašnieks Vinteler repatriējās uz Vāciju un ražotni slēdza. Padomju laikos f-ka darbojās gan kā firmas „Rīgas tekstils” 6.filiāle, gan kā trikotāžas ražošanas apvienības „Māra” 2.filiāle. Kopš 1992.g. Kuldīgā darbojas Zviedrijas - Latvijas kopuzņēmums SIA "Kuldīgas tekstils", kad Zviedrijas uzņēmums Jersey Vāvnader AB Latvijā izveidoja meitas uzņēmumu „Top-print”. Vēlāk uzņēmuma vadība Zviedrijā nosaukumu ieteica nomainīt pret latvisko „Kuldīgas tekstils”. Sākumā uzņēmums nodarbināja 25 cilvēkus, bet šobrīd jau ap 200, lielākoties sievietes. Uzņēmums nodarbojas ar apģērbu ražošanu, šujot kreklus, bikses, veļu, cepures, bērnu apģērbu u.c. tekstilizstrādājumus.

Turpinoties ražošanas procesam, f-ka piedzīvojusi daudzas pārbūves un piebūves, ēkas laika gaitā daļēji pārveidotas. Teritorijā radušās jaunas būves. F-kas galveno korpusu arhitektoniskais tēls ir haotisks un samocīts, pārveidojumu apjoms ir atzīstams par vietas degradācijas faktoru, bet atsevišķas Padomju laiku ēkas L.Paegles ielā uzskatāmas par vidē neiederīgām. Tomēr objekta kultūrvēsturiskā nozīme ir augsta un tam būtu nepieciešama padziļināta izpēte. Iespējamā rīcība: likvidējot degradējošās apbūves uzslāņojumus, teritoriju vēlams attīstīt kā vismaz daļēji publiski pieejamu un izmantojamu industriālu ainavu.

Sērkociņu fabrika "Vulkāns" sākotnēji atradusies Annas ielā 5, bet 1882.g., ražošanai paplašinoties, uzcelts jauns korpusus Jelgavas ielā. Sākotnēji uzņēmumā strādāja 5-6 strādnieki. Pēc ražošanas paplašināšanas f-ka kļuva par vienu no lielākajām tāda profila ražotnēm Latvijā. Pirms I Pasaules kara sērkociņu rūpniecība Latvijā

Vēsturiskā industriālā - dzīvojamā - lauku ainava. Skats no „Vulkāna” skursteņa. 1920-tie

Tūku f-ka „A.Vinteler”. 1930-tie

Degradēta ainava – nolaistas 1960-to gadu rūpnīcas palīgēkas L.Paegles ielā

F-ka „Vulkāns” administratīvās ēkas – Jelgavas ielas ainavas daļa. 1920-tie

bija koncentrēta akciju sabiedrības "V. Lapšins" rokās; tai piederēja "Vulkāna" f-kas Kuldīgā, Daugavpilī, Liepājā un Rīgā, attiecīgi ar 700, 450, 400 un 130 strādniekiem. Pēc vērienīgas pārbūves 1930.g. Kuldīgas "Vulkāns" pārtrauca sērskābes ražošanu un pārgāja uz līmētā finiera un kokmateriālu izlaidi. 2000.g. fabrikas darbību pārtrauca postošs ugunsgrēks.

Lai arī Jelgavas ielas ainavā tieši neeksponējas f-kas industriālās celtnes, tomēr no ielas tās redzamas un pašreiz, kad teritorija ir pamesta un ēkas pamazām sabrūk, tas rada nelabvēlīgu iespaidu uz ielas ainavu kopumā. Relatīvs ainavas apdraudējums – neskaidra turpmākā izmantošana. Iespējamā rīcība: vēlams attīstīt kā publiski izmantojamu un pieejamu industriālu ainavu (biroji, tūrisms u.t.t.).

Nākotnes rīcības abiem f-ku kompleksiem:

- Vēsturiskajām ēkām nepieciešami harmonizācijas un fasāžu renovācijas darbi. Neiederīgā utilitārā apbūve laika gaitā jātransformē vai jānojauc.
- Nepieciešams apsvērt iespējas ēkas atvērt publiskām ekskursijām, bet tālākā nākotnē – pārvietojot ražošanu un pilnībā nododot ēkas publiskai izmantošanai.

Ugunsdzēsēju depo un ūdenstornis. Zināms, ka Kuldīgas Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība dibināta 1870.g., bet pirmā ugunsdzēsēju depo ēka celta 1872.g.. 1956.g. Kuldīgā sāka būvēt ūdensvadu, izveidojot pirmo artēzisko urbumu ar ūdenstorni (Torņa ielā). 1959.g. uzbūvēja tagadējo ugunsdzēsēju depo un reizē ar to izveidoja arī otru artēzisko urbumu ar ūdenstorni, kas sākotnēji tika celts ugunsdzēsēju vajadzībām. Ūdenstornis ir teritorijā brīvstāvoša būve, plašā apkārtnē pamanāma dominante, kura vienotā kompleksā ar ugunsdzēsēju depo saglabājama kā sava laika inženiertehniska būve un interesants vides akcents.

F-kas „Vulkāns” teritorija. 20.gs. sāk.

F-kas „Vulkāns” pamestie korpusi skatā no Jelgavas ielas

Ugunsdzēsēju depo un ūdenstornis

5. Apbūves apsekojums

Lielākā daļa izpētes teritorijā apsekoto ēku ir dzīvojamās ēkas. Lai arī ievērojami blīvāks tirdzniecības un pakalpojumu iestāžu izvietojums bijis Liepājas, Ventspils, Katoļu, Pils, Baznīcas, Pasta un citās centra ielās, tomēr iedzīvotāju ērtībām tirgotavas un citas pakalpojumu iestādes izvietojušās arī Jelgavas ielā, kur pārsvarā bija dzīvojamā apbūve, dažās dzīvojamajās ēkās laika gaitā izbūvējot veikalus.

1936.g. statistikā, atrodamas ziņas, ka Jelgavas (toreiz 15.maija) ielā Nr.18 atradusies zobārstniecība, pārtikas preču tirgotavas bijušas Jelgavas ielā Nr.14, Nr.19, Nr.27 (strādnieku patērētāju kooperatīvs „Darbs”), Nr.34 un Nr.55, Jelgavas ielā Nr.22 atradusies piena produktu tirgotava, Jelgavas ielā Nr.12 bijusi strādnieku patērētāju kooperatīva „Darbs” maiznīca – konditoreja, Jelgavas ielā Nr.19 atradusies zivju tirgotava. Skrundas Nr.1 atradies II šķiras traktieris. Atrodamas arī ziņas, ka Jelgavas ielā Nr.54 bijušas mehāniskās darbnīcas.

Ēkā Jelgavas ielā Nr.18 līdz vācu iedzīvotāju repatriācijai 1939.g., atradās labdarības biedrība un t.s. *Darba nams*, kā arī Evaņģēliskā jaunekļu biedrība. Jelgavas ielā Nr.26 atradusies Kuldīgas vācu pamatskola, savukārt Jelgavas ielā Nr.60 Kuldīgas un Griķu pagastnams.

Zināms, ka pirmā ugunsdzēsēju depo ēka celta 1872.g., bet 1959.g. uzbūvēts tagadējais ugunsdzēsēju depo Jelgavas ielā Nr.58 un ugunsdzēsēju vajadzībām izveidots artēziskais urbums ar ūdenstorni. Teritorijās, kurās vēsturiski attīstījās rūpniecība, arī šobrīd atrodas rūpnieciskā apbūve (kā Dzirnau ielā Nr.18) vai ar to vēsturiski saistītas palīgēkas (piemēram, Paegles ielā Nr.8, Nr.10, Nr.15) un sabiedriskas ēkas (piemēram, f-kas „Vulkāns” administratīvās ēkas Jelgavas ielā Nr.45 un Nr.47).

Izpētes teritorijā atrodama tikai viena pildrežģa konstrukcijas ēka – Jelgavas ielā Nr.15, kas būvēta 18.gs.II pusē. Ar savu atsegtu konstruktīvo uzbūvi un aktīvo fasādes apdari ēka uzskatāma par nozīmīgu akcentu ielas apbūves ainavā. Šī ir arī viena no vecākajām apsekotajām ēkām. Atsevišķas ēkas, kuru sākotnējie apjomi arī datējami ar 18.gs. II pusi, tikušas ievērojami pārbūvētas (Jelgavas ielā Nr.22).

Barokālas 18.gs. dzīvojamās ēkas - koka vai mūra konstrukcijas vienkāršas mājas ar augstu divslīpju jumtu un pusnošļauptām jumtgalēm teritorijā nav saglabājušās. Minētajai ēku grupai varētu būt piederējusi šobrīd zudusī ēka Jelgavas ielā Nr.38b.

Arī ēkām, kas celtas pēc 1813.gada, arhitektūrā daļēji saglabājas

Bijusī strādnieku patērētāju kooperatīva „Darbs” tirgotava Jelgavas ielā Nr.29

Bijušais „darba nams” Jelgavas ielā Nr.18

Agrākā Kuldīgas vācu pamatskola Jelgavas ielā Nr.26. 1920-tie

Jelgavas iela Nr.15

Jelgavas iela Nr.55

iepriekšminētās barokālās iezīmes apjoma un jumta savstarpējā proporcijā. Vairs netiek būvēti mansarda jumti, bet vienkāršāki divslīpju jumti ar pusšļautiem galiem. Tāpat kā apjomos, arī fasāžu apdarē un detaļās nav vērojamas izteiktas, laikam raksturīgas klasicisma tendences.

Daudzas agrāk celtas ēkas 19.gs II pusē tikušas pārbūvētas. Tas bijis saistīts ar jumta konstrukciju maiņu, mezonīna vai jumta izbūvju veidošanu, kā arī fasāžu apdares maiņu. Jumti parasti veidoti divslīpju, lēzenāki kā iepriekš, bez nošļautiem galiem. Ēku arhitektoniskā tēla veidošanā izmantoti klasicisma elementi – piemēram, pilastrī. Paplašinot telpas, pagalma pusē daudzām ēkām veidotas piebūves. Lielāko daļu pašreizējās apbūves veido tieši 19.gs.II –III cet. būvētas vai pārbūvētas vecākās ēkas.

Sākoties rūpniecības uzplaukumam un strauji palielinoties iedzīvotāju skaitam šajā laikā sāk būvēt tipoloģiski atšķirīgas vienkārtu un divstāvu dzīvojamās ēkas ar vairākiem dzīvokļiem. Tās pārsvarā ir mūra ēkas, retāk - koka guļbūves. Ēkas ir apjomā nelielas būves ar divslīpju jumtu, kas jau sākotnēji vismaz daļēji būvēts apdzīvojams.

Pārbūvējot esošas ēkas vai no jauna celtas arī apjomīgas viena un divu stāvu mūra ēkas ar divslīpju jumtiem, kas jau sākotnēji paredzētas kā vairāku dzīvokļu īres nami. Daļai šo ēku fasāžu arhitektūra veidota ļoti funkcionāla ar minimālu dekoru kā tikai dzega, starpdzega un izmūrētas palodzes (Jelgavas iela Nr.28), bet citām ēkām fasādes veidotas, izmantojot historisma dekora elementus – reljefas ailu apmales, bagātīgi profilētas dzegas un starpdzegas (Jelgavas ielā Nr.24).

Par divstāvu ēkām pārbūvēja arī esošās vienkārtu ēkas - gan koka (Kalna ielā Nr.2), gan mūra. Pie pārbūvēm, lai ēku vizuāli estētizētu un siltinātu, koka ēkas apmestas vai apšūtas ar dēļiem, bet mūra mājām pārsvarā uzlikts jauns, jaunajam ēkas koptēlam atbilstošs, apmetums.

19.gs.IV cet. aktīva jaunu ēku būvniecība turpinājās, tāpat arī esošo ēku pārbūve un koka ēku nojaukšana. Jaunas ēkas pārsvarā būvēja mūra un jauktas mūra - koka konstrukcijās, izkonkurējot koka ēkas. Pieauga apjomīgu divstāvu dzīvojamo ēku celtniecība – to apdarē un apjoma akcentos izmantota historisma formu valoda un dekori, piemēram, atikas ar balustrādes elementiem, tornīši u.c. Arī vienkārtu ēku apdarē izmantoja reljefu dekoru, piemēram, apmetumā ievilkta rustu veidā. Vizuāli līdzīgu efektu centās panākt arī koka ēkām, kā paņēmienu izmantojot aplikatīvu apdari – rustotus dēļus. Vienkārtu ēkas apjomos daudz neatšķiras no iepriekšējā periodā būvētajām, tām ir divslīpju jumti ar dzīvošanai izbūvētu jumta stāvu, dažkārt ar

Jelgavas iela Nr.53

Jelgavas iela Nr.38a

Jelgavas iela Nr.24

Jelgavas iela Nr.35

Jelgavas iela Nr.12

mezonīniem.

19.gs.II pusē ēku apdarē pārsvarā izmantots apmetums, kas sedz gan mūra ēkas, gan siltināšanas nolūkā ticis uzklāts arī vecākām koka ēkām. 19.gs. beigās apdarē ticis izmantots arī eksponēts ķieģeļu mūris - šajā laikā daļa koka ēku apmūrētas (piemēram, Jelgavas ielā Nr.34 un Nr.42).

Ja pilsētas centrā šajā laikā būvētas ēkas ar veikaliem 1.stāvā un dzīvokļiem 2.stāvā, tad izpētes teritorijā, kur dominē vienkārtas ēkas, tirdzniecībai atvēlēta daļa 1.stāva, bet pārējā daļa izmantota dzīvošanai (piemēram, Jelgavas ielā Nr.20), vai arī esošās dzīvojamās ēkas papildus tirdzniecības f-jai pielāgotas, pārbūvējot 1.stāvus (piemēram, Jelgavas ielā Nr.19).

20.gs.sāk. turpinās 19.gs.II pusē sāktais ķieģeļu apdares izmantojums. Projekta teritorijā pretī f-kai „Vulkāns”, uzbūvēta virkne ķieģeļu ēku, arī 2 stāvu, tomēr daļa no tām līdz mūsdienām nav saglabājušās (apskatāma ēka Jelgavas ielā Nr.44). Šī perioda jaunbūves pārsvarā ir vienkārtas vai divstāvu dzīvojamās mājas ar vai bez veikaliem 1.stāvā. Turpinās vecāko ēku nojaukšana un aizstāšana ar jaunām, kas samazina vēsturiskās koka apbūves īpatsvaru izpētes teritorijā.

19.gs.II puses un 20.gs.sāk. Kuldīgas plānos redzams, ka daļu zemes gabalu apbūves intensitātes veido saimniecības būves – malkas šķūņi, stalli u.c. palīgēkas. Iekšpagalmos šobrīd saglabājusies daļa šīs apbūves, kas celta koka, mūra, vai jauktā mūra - koka konstrukcijā. Tā kā šīs izpētes objekts ietver ielas telpu un apbūvi pie ielas, detalizēti nevērtējot iekškvartāla apbūvi, palīgēku kultūrvēsturiskās vērtības noteikšanai un stāvokļa apzināšanai būtu veicams atsevišķs apsekojums.

Apsekošanas gaitā gūts priekšstats par ēku saglabātības pakāpi. Izpētes teritorijā, neņemot vērā pēdējo 60 gadu apbūvi, aptuveni 3/4 ēku saglabājušās ar augstu apjomu, tostarp jumtu autentiskumu.

Fasāžu apdares, tostarp detaļu un dekora saglabātības līmenis ir zemāks. Augsts autentiskums varētu būt trešdaļai ēku, pārējai daļai ēku aptuveni vienādās proporcijās - vidējs vai zems.

Izpētes teritorijā kā viszemākais vērtējams būvgaldniecības elementu saglabātības līmenis. Gandrīz visām ēkām zuduši logu slēgi, ļoti maz saglabājusies sākotnējie logi, bet durvju saglabātības pakāpe šobrīd ir visaugstākā.

Jelgavas iela Nr.20

Jelgavas iela Nr.42

Jelgavas iela Nr.56

L.Paegles iela Nr.9

Jelgavas iela Nr.29

Skrundas iela Nr.1

6. Arhitektonisko detaļu analīze un tehniskā stāvokļa vērtējums

Izpētes teritorijā vairākums ēku jumtu apauguši ar sūnām. Lielai daļai ēku vēsturiskais māla dakstiņu segums nomainīts ar jaunu. Garām braucošā transporta ietekmē ēkām saplaisājuši pamati un sienas, vibrācijas dēļ cokoliem un fasādēm nolupis krāsojums, kas, savukārt, veicinājis apmetuma nokrišanu. Lielākajai daļai ēku noņemti un visticamāk - zuduši logu slēgi (aizvirtņi). Daļai sākotnējo un vēsturisko durvju zuduši oriģinālie amatnieku izgatavotie rokturi. Gandrīz pilnībā zudušas tādas ielas fronti veidojošas detaļas kā vārti un žogi, vietām saglabājoties vien vārtu stabiem vai kāšu virām.

Pagājušā gadsimta II pusē veiktās ielas līmeņa paaugstināšanas dēļ daudzām ēkām izpētes teritorijā esošie ēku ieeju pakāpieni daļēji vai pilnībā atrodas zem ietves seguma. Līdzīga situācija izveidojusies ar ēku cokoliem (virspamatiem), kur atsevišķos gadījumos ēkas cokola daļa pilnībā atrodas zem ietves seguma – konstruktīvi tas nozīmē, ka ietves segums atrodas augstāk par ēkas grīdu un tie ēkas uzturēšanai un saglabāšanai ir ļoti nelabvēlīgi apstākļi.

Lieli vēsturisko būvgaldniecības izstrādājumu zudumi notikuši 20.gs. II pusē, veicot kapitālos remontus. Vērtību neizpratnes un nezināšanas dēļ notikusi aktīva vēsturisko logu un durvju nomaīņa, bet to šobrīd ierobežo Kuldīgas apbūves noteikumi. Iedzīvotāju sliktais finansiālais stāvoklis pēdējos gadu desmitos no vienas puses kaitējis daudzu ēku tehniskajam stāvoklim, jo to uzturēšanai nav veltīti atbilstoši līdzekļi, bet no otras puses ļāvis saglabāties vērtīgām ēku detaļām.

6.1. Ēku cokolu novērtējums un risinājumi to atjaunošanai

Mūrī esošais mitrums migrē no grunts pa pamatu sienām virzienā uz augšu, kur caur cokolu iztvaiko atmosfērā. Ja cokols ir apmests ar cementa javu, mitrums no tā nevar izkļūt iztvaikojot, tāpēc sakrājas zem javas. Cements šuvēs un apdarē piespiež mitrumu migrēt caur pašu mūri, kur uzkrājoties un ziemā sasalstot tas saplēš gan apmetumu, gan mūri, radot neatgriezeniskus bojājumus.

Tā kā ir praktiski neiespējami nodrošināt esošu laukakmens pamatu izolāciju no apkārtējās vides mitruma ietekmes, nodrošinot miruma nenokļūšanu tajā, tad tālredzīgāk un lietderīgāk būtu risināt mitruma izvadīšanu no mūra, radot labvēlīgus apstākļus, lai tas notiktu pēc iespējas ātrāk. Kaļķa mūrjava un kaļķa šuves veiksmīgi spēj pildīt šo funkciju, ļaujot mitrumam migrēt. Jāuzsver, ka šādā gadījumā, protams, mitrums ātrāk tiek arī uzņemts, tomēr tas uzskatāms par vēsturiskajai apbūvei dabisku un pieļaujamu procesu.

Jelgavas iela Nr.53

Jelgavas iela Nr.18

Raiņa iela Nr.15

Jelgavas iela Nr.27

Kaļķa šuves ir elastīgas un labi pacieš sasalstoša mitruma radīto izplešanos. Jāuzsver, ka minētais mitrums nav tas pats, kas slapjums - ūdens, kas krājas pie pamatiem, piemēram, kā ilgstoši nežūstoša peļķe, vai ar ūdeni pilns pagrabs bez ventilācijas.

Pasākumi ēku pamatu un cokolu (vispamatu) atjaunošanai:

- Pamatu atsegšana veicama pa posmiem.
- Atsegšana veicama stingrā uzraudzībā, nepārtraukti darba procesā kontrolējot pamatu stiprību un noturību, jo laukakmeņu mūru pamati ir nehomogēni.
- Veicama bojāto šuvju attīrīšana un atjaunošana.
- Atpakaļ atbērtā zeme netiek intensīvi blietēta un vibrēta, jo katra vibrācija nodara lielu kaitējumu mūriem.
- Tiek veikta reljefa izveide tā, lai pie mūra nekrātos ūdens. Vēlams novērst situācijas, kad garām braucošās automašīnas ēku regulāri apšļaksta (ūdenī nonākušās eļļas, skābes un citi kaitīgie piemaisījumi turpina pasliktināt ēku stāvokli, pat ja veikti cokolu atjaunošanas darbi).
- Izveidojamas lietus teknes, lai kontrolētu ūdens novadīšanu prom no ēkas.
- Jānodrošina, lai ziemā tīrītais sniegš netiek uzkrāts pie fasādēm, kā arī vēlams, lai ielas netiek kaisītas ar sāli, jo visi sāļi iesūcas zemē un pēc tam nonāk ēkas pamatos un cokolā.
- Hidroizolācijas klāšana (ar smērēšanas, injekciju vai citiem paņēmieniem) nav uzskatāma par metodi, kas tendēta uz vēsturisko ēku saglabāšanu un ilgtspēju.
- Ja tiek pieņemts lēmums, ka bez hidroizolācijas nevar iztikt, kā viens no risinājumiem ir ģeomembrānas iestrāde vertikāli pie atjaunotās mūra sienas, tomēr tās uzturēšana un tīrīšana ir pasākums, kam jāvelta ikdienas uzmanība.

Jelgavas iela Nr.50

Jelgavas iela Nr.25

Jelgavas iela Nr.44

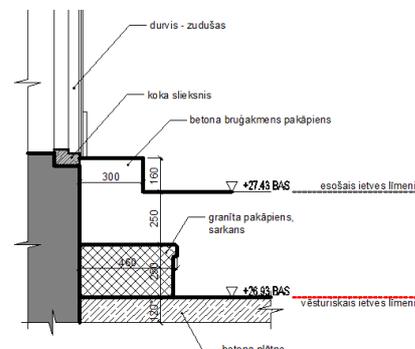
Jelgavas iela Nr.47

6.2. Ēku ieejas mezglu vērtējums un atjaunošanas priekšlikumi

Apsekojot teritoriju konstatēts, ka ielas līmenis ievērojami izmanīts, īpaši Jelgavas ielā pie ēkas Nr.47 – vēsturiskā ietve atradusies 50 cm zemāk par pašreizējo.

Ietves segumam sākot ar 20.gs. tikušas izmantotas betona plātnes, tas redzams arī vēsturiskajās fotogrāfijās. Atsegumos un uzmērījumos betona segums konstatēts 7 vietās, 8 vietās atrasts neliela izmēra apaļā bruģakmens segums, 1 atsegumā – kaltais bruģakmens, bet pārējās vietās – šķembas vai blietēta smiltis.

Atsevišķām ēkām ieeju pakāpieni daļēji vai pilnībā atrodas zem esošā

Jelgavas iela Nr.47. Ieejas mezgla uzmērījums

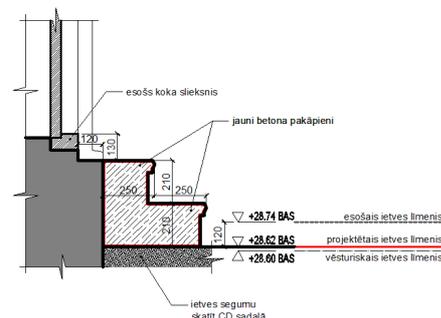

ietves līmeņa. Lielai daļai ēku pakāpieni ielas līmeņa paaugstināšanas rezultātā atstāti zem ietves seguma, bet citās vietās – likvidēti vispār. Vairākumam ēku ieeju pakāpieni bijuši no betona, daļai ieeju – vienkārši, kā Jelgavas ielā Nr.15, 29, 35, daļai ieeju – ar vienkāršāku vai greznāku profilējumu, kā Jelgavas ielā Nr.25, 32, 54. Pie ieejām Jelgavas ielā Nr.24, 27, 47 fiksēti sarkanā granīta pakāpieni, bet Skrundas ielā Nr.1 konstatēts viens pelēka granīta pakāpiens starp diviem betona pakāpieniem. Interesanti, ka dažkārt pakāpieni saglabājas ilgāk par pašu ēku un ieeju, kā tas noticis Jelgavas ielā Nr.11 – lai arī ēka nojaukta, agrākās ieejas vietu iezīmē 3 samērā labi saglabājušies profilēti betona pakāpieni (1 daļēji, 1 pilnībā zem ietves seguma).

Priekšlikumi pakāpienu atjaunošanai.

Ielu rekonstrukcijas projekta ietvaros, saskaņā ar vēsturiskās izpētes rezultātiem tiks veikta esošā ielas brauktuves un ietvju līmeņa pazemināšana, jo laika gaitā tas ticis ievērojami paaugstināts, vietām pasliktinot ēku stāvokli – piemēram, Jelgavas ielā 55, kur ietve atrodas augstāk par ēkas ieejas durvju sliekšni, vai Jelgavas ielā Nr.44, kur pat brauktuves līmenis atrodas augstāk par ēkas grīdu, bet ietves nav vispār. Saskaņā ar apsekošanas un uzmērījumu rezultātiem sagatavoti priekšlikumi pakāpienu rekonstrukcijai vai atjaunošanai. Tā kā projekta teritorijas tiešā tuvumā ir liels skaits ēku, bet to ieeju mezgli, tāpat kā pašas ēkas, veidoti plašā vēsturiskajā periodā, dažādā stilistikā, detalizācijā un kvalitātē, tad nav iespējams izstrādāt vienu vai dažus tipveida risinājumus, kas būtu pielāgojami visu ēku ieeju atjaunošanai. Tādējādi katras ēkas ieejas mezgls ir unikāls un tam nepieciešams individuāls risinājums. Daļai ēku ieeju tika veikta pakāpienu atsegšana un uzmērīšana, tāpēc šo ēku ieejām arī tika izstrādāti detalizēti pakāpienu rekonstrukcijas priekšlikumi. Pārējām ēkām rekomendējams veikt risinājumu precizēšanu projekta autoruzraudzības gaitā, par piemēru izmantojot detalizēti izstrādātos risinājumus un ievērojot šādus principus:

- Ja ēkas ieejas pakāpieni nav saglabājušies, izveidot jaunus pakāpienus, to konfigurācijai, profiliem un materiālam par paraugu ņemot blakus (abās ēkas pusēs, kā arī otrā ielas pusē) esošo ēku pakāpienu risinājumus.
- Ja pakāpieni saglabājušies daļēji (no 2 pakāpieniem palicis 1, vai esošais pakāpiens daļēji zudis), izveidot trūkstošās daļas, par paraugu izmantojot saglabājušās daļas.
- Ja pakāpieni saglabājušies, bet ļoti bojāti (saplaisājuši, sadrupuši, nodauzīti) un nav rekonstruējami, izgatavot jaunus pēc

Ieejas mezgla atjaunošana
Jelgavas ielā Nr.32

Esošais ieejas pakāpiens
Jelgavas ielā Nr.32

Pakāpienu atsegšana Dzirnau ielā
Nr.10 - ieeja ēkā no Mucenieku ielas

Pakāpienu atsegšana Jelgavas ielā Nr.47

esošo parauga.

- Ja ielas rekonstrukcijas gaitā, noņemot esošo ietves segumu tiek atrasti vēsturiskie pakāpieni, tos pielāgot izmantošanai pēc rekonstrukcijas, vai, ja tas nav iespējams, izgatavot jaunus, atrastajiem analogus pakāpienus. Īpaši saglabājami, ja tādi tiktu atrasti, ir granīta pakāpieni un to atjaunošana ir obligāta.

6.3. Detaļas ielas telpā (vārti, slēgi)

Gan izpēte dabā gan vēsturisko attēlu analīze sniedz priekšstatu par agrākajām un šobrīd, lielākoties, zudušajām detaļām - pilsētelpas elementiem, kas līdztekus ēku fasādēm bijuši nozīmīgi ielas ainavas veidošanā. Vieni no šiem elementiem ir žogi – izpētes teritorijā, kā arī visā Kuldīgas vēsturiskajā centrā, izņemot pašas galvenās ielas, bijuši raksturīgi augsti, blīvi dēļu žogi, kas norobežojuši zemes gabalus ielas pusē. Vietās, kur apbūves gabali šauri, starp ēkām bijuši tikai vārti kā Jelgavas ielā Nr.12 Rumbas ielas pusē vai starp ēkām Jelgavas ielā Nr.27 un Nr.29. Pavisam šauros zemes gabalos, kur ēkas ielas frontē būvētas ļoti cieši, bijuši tikai nelieli gājēju vārtiņi – tādi, piemēram, redzami vēsturiskā fotoattēlā Jelgavas ielas pāra numuru pusē posmā no ēkas Nr.40 līdz ēkai Nr.50. Šobrīd vārti starp ēkām praktiski zuduši, arī vēsturiskie žogi nav saglabājušies, bet Kuldīgas spēkā esošajiem apbūves noteikumiem atbilstošas caurredzamas sētas ir tikai atsevišķām, no ielas atvirzītām privātmājām. Ēkai Jelgavas ielā Nr.12 saglabājusies vārtu arka, savukārt pie ēkas Jelgavas ielā Nr.26 redzami vārtu stabi ar viru kāšiem, bet tos savienojošā arka nav saglabājusies (tā apskatāma vēsturiskā fotoattēlā). Liecinot par bijušo vārtu vietām, dažu ēku sienās saglabājušies viru kāši (Jelgavas ielā Nr.18, Nr.24, Nr.29, Nr.47). Atsevišķu vārtu vietās pie ēku stūriem atrodami granīta stabi, kas, iespējams, kalpojuši ēku sienu aizsardzībai kā vārtu atduras. Šie granīta stabi izgatavoti no tāda paša materiāla kā atbilstošo ēku ieeju pakāpieni (Jelgavas ielā Nr.24 un Nr.47).

Izpētes teritorijā lielākā daļa ēku zaudējušas kādu būtisku elementu, kas veido ielas telpas raksturu, detalizāciju un mērogu – tie ir logu slēgi. Atsevišķas ēkas šos elementus saglabājušas neskartus, dažām ēkām slēgi vēl redzami daļai logu, tomēr šodienas iedzīvotāju straujais ikdienas ritms un modernais dzīvesveids vairs nesaskan ar regulāro rituālu, kad saimnieks ik vakaru slēgus aizver un ik rītu atver. Iespējams, tieši funkcionalitātes zudums izraisījis slēgu masveida likvidāciju. Tādā gadījumā kā nederīgs būtu jāatmet arī, piemēram, logu dalījums, jo mūsdienu tehnoloģijas taču ļauj izgatavot lielus stiklojumus bez šprosēm. Tomēr dzīvošana vēsturiskā vidē pieprasa arī atbilstošu izpratni un savas nodevas, kas dažkārt ietver arī šķietami

Jelgavas ielas vēsturiskie žogi. 1930-tie

Vārtu viras kāsis Jelgavas ielā Nr.29

Granīta vārtu stabiņš Jelgavas ielā Nr.47

Jelgavas iela Nr.32.
Saglabājušies slēgu fiksatori

Jelgavas iela Nr.16. 1930-tie
Logi vēl ar slēgiem

nevajadzīgu ēku detaļu saglabāšanu vai atjaunošanu.

7. Secinājumi, rekomendācijas

7.1. Ieteikumi apbūves attīstībai

Izpētes teritorijā identificētas vietas, kurās dažādu apstākļu dēļ būtu ieteicama jaunas apbūves veidošana – tie ir zemes gabali, kuros:

- vēsturiskā apbūve zudusi salīdzinoši nesen - pēdējo 20 gadu laikā (L.Paegles iela Nr.3, Jelgavas iela Nr.11);
- ēkas tā arī nav atjaunotas pēc sagraušanas II Pasaules kara laikā (Jelgavas iela Nr.23 un Nr.38b);
- atrodas Padomju laiku apbūve, kas šobrīd ir atzīstama par vidē neiederīgu nekvalitatīvas arhitektūras vai tehniskā stāvokļa dēļ (Mucenieku iela Nr.1-3, L.Paegles iela Nr.8., Nr.10., Nr.12, Jelgavas iela Nr.45);
- vēsturiskā apbūve nav bijusi, bet pilsēt būvnieciski pamatota jaunas apbūves veidošana.

Teritorijas, kurām ēku apsekošanas rezultātā noteikts statuss „vēsturiskajā apjomā atjaunojama apbūve”. Šajā grupā ietilpst teritorijas, kurās apbūve nesen nojaukta vai sagrauta kara laikā. Identificētajiem zemes gabaliem kopīgas tas, ka zudusī apbūve bijusi kultūrvēsturiski vērtīga vai uzskatāma par nozīmīgu ielas telpas elementu. Minētie zemes gabali izpētes teritorijā atrodas šādās vietās:

Paegles iela Nr.3 – bijusi vienstāva koka dzīvojamā ēka, taisnstūra plāna būve ar centrāli simetrisku galveno fasādi pret L.Paegles ielu, ar divslīpju jumtu un mezonīnu. Zemes gabalā apbūve – būtiska pārtrauktās perimetrālās apbūves un ielas frontes daļa, atjaunojama iespējami tuvināti vēsturiskajam mērogam un apjomam.

Jelgavas iela Nr.11 - bijusi klasicisma stilā celta grezna koka dzīvojamā ēka, burtā „L” konfigurācijas plāna būve Jelgavas un Raiņa ielas stūrī ar centrāli simetrisku galveno fasādi, ko rotāja uz pilastriem balstīts divstāvu portiks, un četrslīpju jumtu. Šajā zemes gabalā apbūve kā nozīmīgs Jelgavas ielas apbūves līnijas noslēguma elements, kā arī Jelgavas un Raiņa ielas krustojuma akcents, atjaunojama iespējami tuvināti vēsturiskajam mērogam un apjomam.

Jelgavas iela Nr.23 - senāk būvētā ēka zemes gabalā bijusi taisnstūra plāna būve ar slīpu R galu pie Jelgavas un Skrundas ielas krustojuma. Šajā zemes gabalā apbūve - nozīmīgs Skrundas un Jelgavas ielas apbūves līnijas noslēguma elements, atjaunojama iespējami tuvināti vēsturiskajai plāna konfigurācijai un apkārtējās apbūves mērogam un apjomam. Projektētā ielas trase atšķiras no vēsturiskās ielas trajektorijas, jo veidota atbilstoši mūsdienu satiksmes drošības prasībām, tādēļ zemesgabala robeža ir ar nošķeltu stūri pie krustojuma, kas liedz ēkas stūri atjaunot vēsturiskajā vietā. Tomēr problēmu iespējams atrisināt, veidojot ēku ar nošķeltu stūri, kādas Kuldīgai ielu stūru apbūvē ir samērā raksturīgas (piemēram, Jelgavas ielā Nr.12). Tā kā Kuldīgas spēkā esošajā TP teritorija noteikta perspektīvai jauktai dzīvojamai, sabiedriskai un darījumu apbūvei, tad vienlaikus ar apbūvi paredzams arī kvalitatīvs, kopīgajā ielas publiskajā ārtelpā integrējams labiekārtojums, apzaļumojums un vides dizains.

Jelgavas iela Nr.38b – bijusi taisnstūra plāna būve, kura jau sākotnēji novietota ar garenfasādi paralēli ielai atvirzīti no tās, tādējādi nepārtrauktajā apbūves līnijā radot interesantu atkāpi, kurā, iespējams, atradies priekšdārzs. Zemes gabalā apbūve – nozīmīgs ielas pilsēt būvnieciskā kopuma elements, atjaunojama iespējami tuvināti vēsturiskajam mērogam un apjomam. Apbūvi būtu vēlams atjaunot arī tāpēc, lai aizsegtu esošās silikātķieģeļu daudzdzīvokļu ēkas (Jelgavas ielā Nr.38) vēsturiskajā vidē neiederīgo apjomu, vienlaikus neradot nelabvēlīgu iespaidu uz to, jo arī vēsturiski zemesgabala dziļumā bijusi apbūve. Tā kā

Kuldīgas spēkā esošajā TP teritorija noteikta perspektīvai jauktai dzīvojamai, sabiedriskai un darījumu apbūvei, tad vienlaikus ar apbūvi veidojams arī kvalitatīvi labiekārtots un apzaļumots priekšdārzs, kurš iekļautos Jelgavas ielas publiskajā ārtelpā.

Teritorijas, kurām ēku apsekošanas rezultātā noteikts statuss „vidē neiederīga ēka”. Visām šīm teritorijām kopīgs ir tas, ka apbūve veidota Padomju laikos, 20.gs.II pusē. Tā lielākoties ir sliktas kvalitātes arhitektūra, bez detalizācijas vai arī pamesta, pilnībā nolaista apbūve avārijas stāvoklī, kas rada nelabvēlīgu fonu un vidi degradējošus apstākļus apkārtējai vēsturiskajai apbūvei. Minētā apbūve izpētes teritorijā atrodas šādās vietās:

Mucenieku iela 1-3 (ēkas kad.Nr.62010230050003). Esošās masīvās palīgēkas vietā atjaunojami 2 mazāki vēsturiskie apjomi. Sliktākajā gadījumā – esošo ēku ieteicams pārveidot, ar detaļām, plakņu dalījumu, apdari vai citiem paņēmieniem uzlabojot tās arhitektūras kvalitāti, lai mazinātu 36m garās fasādes negatīvo kontrastu vēsturiskās apbūves frontē.

Paegles iela Nr.8 (ēkas kad.Nr.62010230031008) – ēka, no kuras šobrīd saglabājušās tikai drupas, celta attīrīšanas ierīču izvietošanai kādreizējās tekstilrūpnīcas slēgtajā teritorijā, neievērojot apbūves izvietošanas pilsēt būvnieciskos principus un neiekļaujot to vienotā apbūves kompozīcijā. Zemes gabalam izstrādāts jaunbūves tehniskais projekts, paredzot likvidēt gan drupas, gan esošo palīgēku pie ielas un veidojot masīvu jaunu apjomu, aizņemot lielāko daļu teritorijas.

Paegles iela Nr.10 (ēkas kad.Nr.62010230031009) - bijusī katlu māja, kā arī Nr.12 (ēkas kad.Nr.62010230031010) – bijusī transformatoru apakšstacija: abas brīvstāvošās ēkas celtas kādreizējās tekstilrūpnīcas slēgtajā teritorijā, neveidojot vienotu apbūves kompozīciju. Šobrīd ēkas atrodas ļoti sliktā stāvoklī, tādēļ uzskatāmas par vidi degradējošiem elementiem un būtu nojaukamas. Abos zemes gabalos ieteicams paredzēt pārtrauktas perimetrālās apbūves principiem atbilstošas jaunas ēkas, ar atkāpi no L.Paegles ielas, iekļaujot tās Dzirnau ielas Nr.18 atvērta pagalma publiskajā ārtelpā ar pārdomātu vides dizainu un labiekārtojumu.

Dzirnau iela Nr.18 - ēku kompleksa vecākie korpusi izvietoti paralēli Dzirnau ielai, tāpēc uzskatāmi par kultūrvēsturiski vērtīgākiem, kā vēlākie uzslāņojumi, ko veido daudzās pagājušā gs. II pusē tapušās piebūves pagalma (L.Paegles ielas) pusē. Izpētes ietvaros ēku komplekss analizēts virspusēji, vizuāli nosakot apjomu aptuveno vēsturisko attīstību, g.k. pievēršot uzmanību L.Paegles ielas pusei (projekta teritorijai). Lai precīzi noteiktu apbūves vecumu un saglabāšanas vērtību, kā arī izvērtētu kompleksa arhitektoniskā tēla uzlabošanas un tālākās attīstības iespējas un kultūrvēsturiski vērtīgo daļu aizsardzības prioritātes, ieteicams veikt padziļinātu ēku arhitektoniski māksliniecisko izpēti. Šīs izpētes ietvaros par viennozīmīgi vidē neiederīgu atzīstama silikātķieģeļu piebūve ražošanas korpusu virknes D galā – ēka pilnībā deformē L.Paegles ielas telpisko struktūru un padara neiespējamu kvalitatīvi funkcionējoša L.Paegles un Dzirnau ielas krustojuma izveidi. Rekomendējams šo piebūvi nojaukt, atjaunojot rūpnīcas vēsturiskās sarkano ķieģeļu ēkas gala fasādi.

Jelgavas iela Nr.45 – bijusī finiera rūpnīcas „Vulkāns” administratīvā ēka un ēdnīca, celta kā brīvstāvoša ēka paaugstinātā reljefā atstatus no ielas. Ēkai agrāk bijis labiekārtots priekšpagalms, kas šobrīd ir mežonīgs un aizaudzis, tāpat kā visa bijušās rūpnīcas teritorija. Ēka atrodas attālināti no ielas, tādēļ tā iespaids uz apkārtējās apbūves kvalitāti ir samazināts, turklāt to aizsedz nekopti apstādījumi, tomēr ielas publiskajā ārtelpā šādi objekti uzskatāmi par nevēlamiem un tās vides kvalitāti graujošiem. Tā kā ēka ir pamesta un atrodas sliktā tehniskā stāvoklī, būtu ieteicama tās nojaukšana vai arī rekonstrukcija,

paaugstinot arhitektonisko kvalitāti un panākot ēkas veiksmīgāku iekļaušanos vēsturiskajā vidē.

Teritorijas kurās vēsturiskā apbūve nav bijusi, bet pilsēt būvnieciski pamatota un vēlams būtu jaunas apbūves veidošana koncentrējas kvartāla starp Raiņa un Mucenieku ielām. Mucenieku ielas izbūve šajā posmā neapšaubāmi ir izjaukusi kvartāla pilsēt būvniecisko struktūru, radot haosu un nepabeigtības iespaidu. Tomēr jāņem vērā, ka atjaunot vēsturisko apbūvi šajā vietā nav iespējams, neatjaunojot arī vēsturisko ielu tīklu, kas, protams, nekad nenotiks, jo Mucenieku iela šobrīd ir nozīmīgs Kuldīgas transporta struktūras elements. Mēģinājumi nestrukturēti atjaunot vēsturisko apbūvi dažās vietās, kur to ļauj esošais kvartāla plānojums, lemts neveiksmei, radot vēl lielāku haosu un neizpratni. Ieteicamākais risinājums šajā vietā būtu visa kvartāla lokālplānojums, kura izstrādes gaitā tiktu modelēti dažādi attīstības scenāriji un tiktu panākts komplekss un optimāls risinājums.

Zemes gabalā Mucenieku ielā Nr.4 (kad.Nr. 62010230080) vēlams veidot divu apjomu kompozīciju, izvietojot vienu ēku paralēli Mucenieku ielai, bet galveno – Raiņa un Mucenieku ielu stūra akcentu veidojot izvērsta burta „L” plāna konfigurācijā, spārnus izvietojot paralēli abām ielām.

Tagadējā Kuldīgas kultūras centra ēka (Raiņa iela Nr.21) jau sākotnēji būvēta kontrastā apkārtējai mazstāvu apbūvei, bet pēc kvartāla ēku sagraušanas II pasaules kara beigās un Mucenieku ielas izbūves ēka kļuvusi par plašu panorāmā un no daudziem skatu punktiem ievērojamu objektu. Savas smagnējās arhitektūras dēļ ēka īpaši pretrunīgi vērtējama skatā no Raiņa un Mucenieku ielas krustojuma, jo atklājas tās apjomīgā gandrīz aklā ZR siena (logi ir tikai 1.stāvā). Situāciju varētu uzlabot apbūves izveidošana zemes gabalos Raiņa ielā Nr.17, Nr.19 un tam blakus iecerētā skvēra vietā. Ieteicams veidot vienotu apbūves kompozīciju, kas veiksmīgi papildinātu KKC ēku, kā arī kvalitatīvu labiekārtojumu, to iekļaujot apkārtnes publiskajā ārtelpā ar Alekšupītes promenādi.

7.2. Arhitektonisko detaļu atjaunošana ielas telpā

Pilsētvidi veido ne tikai pamatelementi - ielas un ēkas, bet arī daudzas sīkas detaļas – laika liecinieces. Vārti un žogi, durvis un logi, slēgi un to eņģes, pogas un fiksatori, dzegas un aplodas u.t.t. Zaudējot šīs detaļas, tiek zaudēta ielas sajūta, vēsturiskā noskaņa un unikālās iezīmes.

Arhitektūru kopumā un katru tās detaļu var vērtēt trīs kategorijās - konstruktīvā, kultūrvēsturiskā un estētiskā, kas ne vienmēr ir izcila. Detaļas var būt bojātas, nolietotas un neglītas, bet ar tām visam arhitektoniskajam kopumam ir cita vērtība. Tiekme pēc perfektā un jaunā iznīcina vēsturisko auru un glezniecisko ainavu. Tāpēc nozīmīga ir sabiedrības izglītošana par vēsturisko detaļu vērtību. Autentiskais, lai arī ne vienmēr taisnais, gludais vai grezni rotātais slēģis ir kāda amatnieka roku darbs un to nekad nevarēs līdzvērtīgi aizstāt perfekts atdarinājums.

Izpētes teritorijā ir vairākas ēku grupas, kas veido autentisku ielas fronti. Šajās zonās būtu pieļaujama un pat ieteicama vēsturiskajiem analogās formās veidotu žogu un vārtu izveide.

7.3. Priekšlikumi apbūves noteikumiem

Pilsēt būvnieciskās vides un ēku analīzes rezultātā ir izstrādāti ieteikumi Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem, kuru mērķis ir kultūrvēsturiskās vides saglabāšana un attīstība:

- prasības pilsēt būvnieciski nozīmīgu skatu saglabāšanai;
- prasības ielu telpas vides veidošanai;
- prasības apbūves saglabāšanai un attīstībai – ēku rekonstrukcijai, renovācijai un jaunu ēku būvniecībai.

7.3.1. Prasības pilsēt būvnieciski nozīmīgu skatu saglabāšanai

Pilsēt būvnieciski nozīmīgu skatu zonas un skatu līnijas (virzieni) ir noteiktas ar mērķi aizsargāt vērtīgās pilsēt ainavas, saglabājot atvērtus skatu koridorus uz nozīmīgām ēkām, uzlabojot pilsētas arhitektonisko kompozīciju un panorāmu.

- Būvniecības ieceres pilsēt būvnieciski nozīmīgu skatu zonā izvērtē, veicot jaunās apbūves vizuālās ietekmes analīzi.
- Būvvalde nosaka skatu punktus, kuros analizējama jaunās apbūves vizuālā ietekme.

7.3.2. Prasības ielu telpas vides veidošanai

Veicot būvniecību, zemes robežu pārkārtošanu vai citu saimniecisko darbību Kuldīgas pilsētā, saglabā pilsētas vēsturiskās daļas svarīgākos kultūrvēsturisko vidi veidojošos elementus:

- apbūves siluetu, raksturīgos skatus ielu perspektīvās;
- plānojuma sistēmu, ko veido kvartālu struktūra, ielu un laukumu tīkls;
- vēsturisko zemes gabalu dalījuma struktūru;
- apbūves mērogu, ko nosaka apbūves apjomu proporciju sistēma: kvartāla vidējais apbūves blīvums, zemes gabalu frontes garumi, attālumi starp ēkām, ēku augstumi, ēku daļu dimensijas;
- apbūves raksturu, ko nosaka vēsturisko ēku apjomi, būvniecības laikam tipiskais materiālu un būvdetaļu lietojums;
- jumtu ģeometriju un fasāžu ritmu;
- raksturīgās arhitektūras iezīmes, ko nosaka vēsturisko būvju konstrukcija, fasāžu artikulācija, raksturīgās (autentiskās) būvdetaļas un apdares materiāli;
- ainavisko vidi, ko veido reljefs, dabas elementi, apstādījumi, labiekārtojums un dekoratīvi vides dizaina elementi.

Būvējot jaunas ēkas ielu apbūves kvartālos, ievēro šādas prasības apbūves mēroga un rakstura saglabāšanai:

- jaunbūvējamās ēkas maksimālo apjomu (būvtilpumu) nosaka, atbilstoši vidējam ēkas apjomam (būvtilpumam) apkārtnē (aprēķina teritorijā, jeb kvartālā);
- ja tuvākajos apbūvētajos zemes gabalos ir ēkas ar ievērojami atšķirīgu apbūves laukumu, to apjomus aprēķinā neietver;
- jaunu ēku fasāžu arhitektūru veido ielas ainavai raksturīgā fasāžu dalījumā un detalizācijā;
- fasāžu krāsojumam izstrādā detalizētu krāsojuma pasi, izmantojot kvartāla ēku būvniecības laika stilam atbilstošu un ielas kopējai ainavai piederīgu krāsu paleti.

7.3.3. Prasības apbūves saglabāšanai un attīstībai

Kultūrvēsturiski vērtīgas ēkas rekonstruē un renovē, ievērojot šādas prasības:

- aizliegts pārveidot fasāžu arhitektūru, logu un ieejas durvju aillas un vērtīgu dalījumu;

- aizliegts pārveidot vai demontēt redzamos arhitektoniskos veidojumus izņemot gadījumus, kad izmaiņas nepieciešamas, lai atjaunotu (restaurētu) laika gaitā zaudēto ēkas vēsturisko veidolu;
- bojātos ēku funkcionālos un dekoratīvos elementus atjauno, veidojot oriģinālo daļu kopijas vai atbilstoši vēsturiskiem analogiem;
- pirms rekonstrukcijas vai renovācijas veic ēkas arhitektoniski māksliniecisko izpēti. Projektēšana veicama, pamatojoties uz izpētes secinājumiem.

Vēsturisku ēku rekonstrukcijas un renovācijas prasības:

- rekonstruējot un renovējot ēku, saglabā tās apjomu proporcijas un stilistiku, bet ielas fasādēs – arī fasāžu apdari, raksturīgās būvdetaļas, funkcionālos un dekoratīvos elementus;
- aizliegts vienkāršot vēsturiskas ēkas fasādes apdari un nomainīt logus ar plastikāta un alumīnija logiem vai vienkāršotiem un asimetriskiem logiem, kuru ārējais izskats neatbilst fasādes raksturam, proporcijām un dalījuma.

Kultūrvēsturiski vērtīgu un vēsturisku ēku fasāžu rekonstrukciju un renovāciju veic, ievērojot šādas prasības:

- renovējot vai rekonstruējot sarkano ķieģeļu mūra ēkas, attīra ķieģeļu mūri un atjauno šuvojumu;
- apmetām mūra ēkām atjauno apmetumu un visas dekoratīvās detaļas (iztrūkstošās vai bojātās detaļas kopējamas pēc esošo oriģinālu parauga);
- koka konstrukciju ēkām ar apmetām sienu virsmām, atjauno apmetumu un dekoratīvās detaļas, lietojot saderīgus materiālus;
- koka ēkām ar dēļu apšuvuma apdari saglabā esošo apdares veidu, ja nepieciešams tas atjaunojams ievērojot oriģinālo dēļu platumu un likšanas virzienu;
- saglabājamas visas funkcionālās detaļas – slēgi, pakāpieni, jumtiņi, bet ja šīs detaļas zudušas, tās atjaunojamas pēc vēsturiskiem analogiem;
- fasādēs saglabājami visi dekoratīvās apdares elementi, iztrūkstošās vai bojātās detaļas nomainot ar kopijām, ko izgatavo pēc oriģinālu parauga;
- aizliegts mainīt koka ēku dēļu apšuvumu ar citiem apdares materiāliem vai neatbilstoša platuma apšuvuma dēļiem;
- ēku apdarei aizliegts izmantot mākslīgos materiālus;
- fasādes aizliegts siltināt no ārpuses; siltināšanu veic no iekštelpu puses, ja telpās nav konstatēta mākslinieciski nozīmīga sienu apdare.

Kultūrvēsturiski vērtīgu ēku un vēsturisku ēku jumtu iesegumu maiņu un jumtu siltināšanu veic, ievērojot šādas prasības:

- mainot jumta segumu, lieto oriģinālajam jumta segumam analogu vai ēkas būvniecības laikam un stilam raksturīgu materiālu;
- jumta siltināšanu veic, nemainot vēsturisko jumta konstrukciju un formu.

Kultūrvēsturiski vērtīgu ēku un vēsturisku ēku logu un durvju rekonstrukciju veic, ievērojot šādas prasības:

- ēkās pēc iespējas saglabā vai rekonstruē esošos koka konstrukciju logus;
- logu nomainīšanai, izstrādā detalizētu logu projektu visai ēkas fasādei, saglabājot tipisko dalījumu, stila, materiālu un detalizācijas atbilstību fasādes arhitektoniskajam risinājumam;
- visas dekoratīvās detaļas saglabājamas vai atjaunojamas;

- logus, durvis un vitrīnas aizliegts iestiklot ar atstarojošu stiklojumu un aplīmēt stiklu ar atstarojošu vai necaurredzamu materiālu;

- rekonstruējot ēkas un izbūvējot jaunas vitrīnas, aizliegts mainīt esošo logailu formu (piemēram, aizmūrēt daļu logailas vai arī to paplašināt) un iznīcināt arhitektoniski nozīmīgas būvdetaļas. Atļauts iebūvēt mūsdienīgos materiālos veidotus ar kopējo fasādes arhitektūru saderīgus vitrīnu rāmjus;

- rekonstruējot ēkas, saglabā oriģinālos galvenos ieejas mezglus un galvenās durvis, bet ja tas nav iespējams, izgatavo to kopijas;

- ja vēsturiskās durvis nav saglabājušās, rekonstruējot ēkas un būvējot jaunus ieejas mezglus, atļauts izgatavot ēkas stilam un būvperiodam raksturīgas durvis atbilstoši vēsturiskiem analogiem.

Kultūrvēsturiski vērtīgu un vēsturisku ēku izņēmuma gadījumā atļauts nojaukt, vai demontēt un pārvietot, ievērojot šādas prasības:

- pirms kultūrvēsturiski vērtīgu un vēsturisku ēku nojaukšanas, demontāžas un pārvietošanas veic ēkas arhitektoniski māksliniecisko izpēti un ēkas tehniskā stāvokļa novērtējumu;

- kultūrvēsturiski vērtīgu ēku atļauts nojaukt, ja ēkas nesošās konstrukcijas ir nolietojušās vairāk par 75%. Atzinumu par ēkas tehnisko stāvokli sniedz sertificēts būvīnženieris, pamatojoties uz ēkas apsekojumu;

- kultūrvēsturiski vērtīgas ēkas un vēsturiskas ēkas nojaukšanu veic kompetenta speciālista vadībā, lai varētu fiksēt un saglabāt vērtīgas un slēptas vēsturiskas būvdetaļas un atradumus;

- nojauktās ēkas vietā obligāti atjaunojama apbūve vēsturiskās ēkas apjomā, stilistikā, materiālā un detalizācijā, par jaunbūves projekta pamatu ņemot nojauktās ēkas izpētes materiālus;

- izņēmuma gadījumos, ja tā ir vienīgā ēkas saglabāšanas iespēja, pieļaujama kultūrvēsturiski vērtīgu un vēsturisku ēku demontāža un pārvietošana uz citu vietu saskaņā ar akceptētu demontāžas projektu. Ēku atļauts pārvietot uz ēkas raksturam piemērotu vidi.

Prasības apbūves struktūras veidošanai:

- saglabājama apbūves raksturs: parasti uz ielas apbūves līnijas (zemes gabala robežas pie ielas) būvētas, viena – divu stāvu koka, mūra vai jauktu konstrukciju ēkas, parasti ar garenfasādi pret ielu, ar divslīpju jumtu, var būt ar mezonīnu;

- ielās veido vienīgi atvērtu vai slēgtu perimetrālu apbūvi, atbilstoši šādām prasībām:

- ielai tuvākās ēkas būvē, izvietojot šo ēku ielas fasādes uz iedibinātas būvlandes;

- ēku starp esošām vēsturiskām ēkām perimetrālas apbūves kvartālā būvē saskaņīgā augstumā ar esošo apbūvi, tas ir, maksimālais jaunās ēkas augstums nedrīkst pārsniegt augstākās tuvākās vēsturiskās ēkas augstumu;

- jaunbūves ugunsdrošo sienu, kas eksponējas publiskajā ārtelpā arhitektoniski izveido;

- jaunām ēkām, kuru fasādes izvietotas uz ielas apbūves līnijas tieši pie ietves, atļauts izbūvēt ieejas kāpnes, kas izvirzās ietvē ne vairāk kā 1-3 pakāpienus, izvērtējot blakus esošo ēku ieeju risinājumus un ietves platumu.

Prasības žogu izvietojumam un arhitektūrai:

- žogu izvieto uz ielas apbūves līnijas – iedibinātās būvlaides;
- žogus ielas frontē izbūvē tā, lai veidotos nepārtraukta līnija;
- žoga materiāls – vertikāli likti koka dēļi vai ar ēku arhitektūru saskanīgs mūris;
- stabi – masīva mūra vai betona;
- žoga maksimālais augstums – 1,8m
- vārtu dizainam izstrādāt individuālu risinājumu, pamatojoties uz vēsturiskiem materiāliem un saskaņojot ar ēkas stilistiku.

7.4. Principi ainavu aizsardzībai un attīstībai

Rīcības ielas ainavisko kvalitāšu saglabāšanai un paaugstināšanai:

- atjaunot ielas segumu, iespējami tuvinot vēsturiskajam, bet primāri ņemot vērā mūsdienu vides pieejamības prasības;
- maksimāli saglabāt apbūves lokālos kopumus, veicinot iedzīvotāju izglītošanu, īpašumu sakārtošanu un fasāžu kvalitatīvu remontu;
- aizpildīt zudušās vēsturiskās apbūves vietas ar atbilstoša mēroga un arhitektoniskās kvalitātes būvēm, mākslīgi neveicinot zaļo zonu attīstību uz šo teritoriju rēķina;
- esošās vidē neiederīgās ēkas renovēt, paaugstinot to arhitektonisko kvalitāti, detaļu daudzveidību un iederību vēsturiskajā vidē, vai nojaukt;
- jauno apbūvi veidot harmoniskā saskaņā ar esošās apbūves ritmu un mērogu, lielāka mēroga ēkas veidojot attālināti no būvlaides (pārsvarā sakrīt ar zemes gabala robežu pie ielas).

Lai uzlabotu ielas ainavisko pievilcību un padarītu to gājējiem draudzīgāku, maksimāli būtu jāveido jaunas labiekārtotas vietas ar atpūtas iespējām.

No estētiskā viedokļa raugoties, vēsturiskā bruģa atjaunošana ielās būtu ieguvums, tomēr, ņemot vērā praktiskus apsvērumus un jau šobrīd pilsētā realizētos rekonstrukcijas projektus, tas nav plānots. Ielu rekonstrukcijā plānots īstenot risinājumu, kur ar vēsturiskā tipa bruģi tiek iesegtas stādījumu joslas starp ietvi un braucamo daļu, auto novietņu joslas, kā arī atsevišķas zonas ielu krustojumos, lai iezīmētu bijušās ielu trases vietās, kur saskaņā ar šodienas satiksmes drošības prasībām brauktuve izveidota atšķirīgi no vēsturiskās trajektorijas.

7.4.1. Pieejamība un universālais dizains

Mūsdienīgas pilsētas publiskās ārtelpas ainavā jānodrošina vienlīdzīga pieejamība gājējiem, velosipēdistiem un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Gājēju zonas jāveido visiem pieejamas, bez nepārvaramām līmeņu starpībām, labi apgaismotas, ar labiekārtotām atpūtas vietām pārvietošanās maršrutā. Apstādījumu un labiekārtojuma elementiem jābūt ne vien estētiski augstvērtīgiem, bet arī vēsturisko vidi papildinošiem un drošiem – soli aprīkoti ar atzveltnēm un rokturiem, atkritumu urnas - slēdzamas, augi bez indīgām daļām, līdzieni un neslīdoši ietvju segumi u.t.t. Informācija izvietojama un pasniedzama tā, lai to varētu saprast un izmantot arī cilvēki ar redzes, dzirdes, vai uztveres traucējumiem. Pie reljefa pārvarēšanai izbūvētām slīpnēm vai kāpnēm, kā arī ielu šķērsojumu vietās izvietojami

norobežojumi, margas, kā arī vizuāli un taktili brīdinājumi.

7.4.2. Augstvērtīga publiskā telpa un vietas identitāte

Pilsētas ārtelpas un arhitektūras attīstībai jābalstās uz izcilu dizainu. Pilsētai nozīmīgu vietu kvalitatīvu attīstīšanu iespējams nodrošināt, organizējot projektu konkursus, plenērus un diskusijas, iesaistot tajā gan attīstītājus, plānotājus un arhitektus, gan iedzīvotājus. Uz šo aktivitāšu pamata iespējams veidot vadlīnijas atsevišķu pilsētas ainavu attīstībai, tajā skaitā iekļaujot prasības pilsētas ainavas kvalitātēm.

Jaunu objektu iekļaušana pilsētas ainavā, kā arī esošo ainavu pārveide jāveic, saglabājot atsevišķu ainavu telpu identitāti (plānojumu, apstādījumus u.t.t.), uzsverot atšķirīgo un unikālo katrā no tām. To iespējams veicināt, plānošanas un projektēšanas dokumentos uzsverot katras vietas ainavai raksturīgās, saglabājamās un atjaunojamās vērtības, kā arī kontrolējot šo prasību respektēšanu.

7.4.3. Publiskās ārtelpas kvalitāte

Pievilcīgas publiskās ārtelpas pamats ir gan tās izmantošanas iespēju daudzveidība gan ainavas dažādība. Neapbūvēto teritoriju attīstības priekšlikumos iekļaujami risinājumi publiskās ārtelpas daudzveidības, pievilcības un kvalitātes paaugstināšanai, iekļaujot gājēju celiņu izbūvi, bērnu un sporta laukumu ierīkošanu, labiekārtojuma un apstādījumu izveidi u.c. Katrā jaunā projektā, īpaši tādos, kas ietver vai cieši saistīti ar publisko ārtelpu, iekļaujami mūsdienīgi risinājumi pilsētas kopējā labiekārtojuma līmeņa uzlabošanai, savukārt esošajā publiskajā ārtelpā nepieciešams uzlabot atkritumu apsaimniekošanu, sakārtot un atjaunot degradētos apstādījumus, pievērst lielāku uzmanību zālienu kopšanai, iekārtot jaunas atpūtas vietas un palielināt daudzveidību apstādījumos.

8. Informācijas avoti

Kartogrāfiskie materiāli (Kuldīgas plāni):

- 1797.g. - LVVA 1679.f. 162.apr. 6722.lieta;
- 1798.g. - LVVA 1679.f. 189.apr.62.lieta
- 1802.g. – VKPAI PDC arhīvs, kopija
- 1814.g. - LVVA 1679.f. 162.apr. 6724.lieta
- 1839.g., LVVA 1679.f. 162a.apr. 6725.lieta;
- 1844.g. - Kuldīgas PA „Kuldīgas Galvenā bibliotēka”
- 1870-to sāk. - LVVA 6828.f. 6.a apr. 979.lieta;
- 1879.g., LVVA 6828.f. 2.apr. 521.lieta;
- 1913.g., pēc 1873.g.plāna - LVVA 1679.f. 162.apr. 6726.lieta;
- ~1930.g. - LVVA 1679.f. 162.a apr. 6720-1.lieta;
- ~1930.g. – LVVA 1679.f 162.apr. 477-2 a lieta;
- 1968.g.pēc 1948.g.plāna – VKPAI, J.Straubergs, „Materiāli Kuldīgas celtniecības vēsturei”

Fotogrāfijas, pastkartes, zīmējumi

- Kuldīgas PA Kuldīgas Novada muzejs;
- VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centrs;
- Latvijas Nacionālās bibliotēka, t.sk. krājumi Baltijas Centrālā bibliotēka un Letonika.

Literatūra, periodika, nepublicētie materiāli

- Antoniška D., Gailāne N., Gustovskis A., Marcinkēvičs A. „Kuldīga” - Rīga: Nordik, 2005.
- Antoniška D. rakstu cikls „Kuldīgas vēsturiskās ēkas” periodikā. // “Kurzemnieks”, 2003 - 2007.
- Apinis K. „Latvijas pilsētu vēsture” – Rīga: A.Gulbis – izdevniecība, 1931.
- Dimbira I. „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” - Rīga, 1984. (VKPAI PDC arhīvā)
- Jansons G. „Kurzemes pilsētu senās koka ēkas” - Rīga: Zinātne, 1982.
- Rusmanis S., Vīks I. „Kurzeme” - Rīga: Latvijas Enciklopēdija, 1993.
- Salnais V., Maldups A. „Pilsētu apraksti”, II daļa – Rīga: Grāmatrūpnieks, 1936.g.
- Straubergs J. „Materiāli Kuldīgas celtniecības vēsturei – Rīga, 1961 (VKPAI PDC arhīvā)
- Volanska A. „Kuldīga” - Rīga: Jāņa sēta, 1998.

Interneta resursi

- www.kuldiga.lv Kuldīgas teritorijas plānojums
- ekas.kuldiga.lv ziņas par atsevišķu ēku izpēti
- biblio.kuldiga.lv periodikas arhīvs
- www.archiv.org.lv vēsturiskas ziņas, attēli
- www.letonika.lv vēsturiski fotoattēli
- www.zudusilatvija.lv vēsturiski fotoattēli
- www.europeana.eu vēsturiski fotoattēli
- www.mantojums.lv valsts aizsargājamo pieminekļu dati